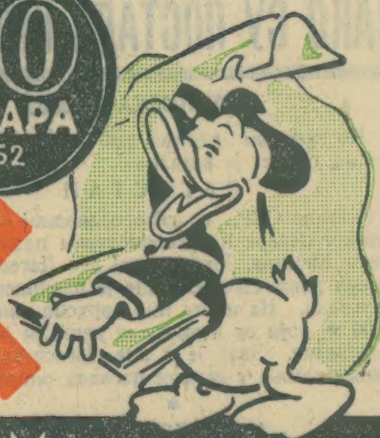
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 408
Субота, 24 октобар 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

У ОВОМ БРОЈУ:

КАКО СУ ПОСТАЛА ИМЕНА

ПЛАНИНСКА ЗЕМЉА

По турским речима даг — планина и стан земља, област је названа

ДАГЕСТАН

аутономна ССР, на северозападној обали Касписког Језера и североистчним падинама Великог Кавказа. Док је онај део Дагестана око Језера равничарски, дотле је планински тешко проходан. На њему има врхова виших од 4.000 м, који су покривени вечитим снегом и ледницима. Зато је и име Дагестана — Планинска земља у сваком погледу оправдано.

*

ДВАНАЕСТ ОСТРВА

Тим именом назвали су Грци острвску скупину у Егејском Мору

ДОДЕКАНЕЗ

Међутим, у овој групи има далеко више острва, али је великих заиста само 12. Површина им је око 2.700 км. кв. Становништво се бави гајењем винове лозе, дувана, маслина и наранџи. До 1522 године острва су била грчка а отада па до 1914 године под влашћу Турске, када су их преузели Италијани. Грчкој су враћена тек по завршетку Другог светског рата.

*

ЈУЖНА ЗЕМЉА

То је име огромног полуострва у Индији које је познато само под називом

ДЕКАН

По територији Декан је 4 пута већи од територије Југославије. Он залази 1.600 км у Индиски Океан. Име му потиче од староиндиског „Dakschina Pata“ — „Јужна земља“. Европљани су ово скратили у Декан и под тим именом унели га и у географске карте.

*

ВРАТА ВЕЛИКЕ ЖАЛОСТИ

Односно на арапском

БАБ — ЕЛ — МАНДЕБ

име је познатог мореуза који спаја Црвено Море и Индиски Океан. Широк је 26 км. У његовом имену, које значи и Врата суза, дате су опомене поморцима да се чувају од опасности што им прете у овом мореузу (нарочито од подводних коралских спрудова).

*

ШИВИН ТРАГ

По имену Шиве, једног од три главна бога индиског пантеона и речи „лик“ — што значи траг (и црта) назван је трећи (најјужнији) венац Хималаја

ШИВАЛИК

који се као зид диже изнад Ганшке Равнице

ЗАШТО ВОЛИМО МЕСЕЦ

— индиска прича —

Било је то давно, у време кад су Сунце, Месец и Ветар још били деца и кад нису имали својих данашњих дужности. Заједно са својом мајком, Великом Звездом, живели су они високо на небу. Милионима километара далеко од њихове куће, а ипак близу неба, живео је њихов стриц Гром и њихова стрина Муња. Само, стриц Гром и стрина Муња нису се најлепше слагали и често су се кавжили. Кад би се посвађали, Гром је викао на своју жену тако јаким гласом да се чуо преко читавог неба и, разуме се, преко читаве земље. Стрина Муња одговарала је тада севањем својих великих, блиставих очију, севањем какво и данас видите на небу за време грмљавине и олује.

Не би се могло рећи ко је побеђивао у тим свађама јер оне и данас избијају. али знамо да је после сваке од њих природа око нас светлија и као освежена.

С времена на време стрина и стриц позвали би у госте Сунце, Ветар и Месец и они би им радо долазили, јер су увек добијали за јело оно што највише воле.

Тако су једног дана стриц Гром и стрина Муња, пошто тренутно нису били у свађи, позвали Сунце, Ветар и Месец на ручак. Мада не знамо тачно шта им је стрина спремила, нема сумње да је то била права гозба. Сунце и Ветар били су велики прождрљивци и трпали су у себе све што би се пред њих изнело, не сетивши се ни за тренутак своје мајке Звезде, која је, милионима километара далеко, сасвим сама јела свој скромни обед. Али, ако су Сунце и Ветар заборавили на мајку, Месец, нежна и пажљива као све девојчице (у Индији је Месец женског рода), — није. Кад год би на трпезу стигло нешто укусно, она би сакрила комадић или два да би однела мајци.

Кад се ручак завршио, деца су се вратила кући и испричала мајци како су се лепо погостила.

— Лепо је то, — рече мајка Звезда. — Радујем се што сте се лепо провели. Само, да ли се које од вас сетило да и мени нешто донесе.

— Не, — рече Сунце, који је био најстарији.

— Ни ја се нисам сетио, — рече Ветар грубо.

А нежни Месец рече:

— Донеси тањир па ћу ти показати шта сам ти донела, мајко.

Тада се мајка Звезда окрете Сунцу и рече му:

— Како ће свет волети тако прождрљиво створење као што си ти? Због тога ће твоја судбина бити да се људи од тебе склањају и да пред тобом покривају своја лица.

А Ветру рече:

— Ти си такође прождрљив и себичан. И тебе ће постићи судбина себичњака. Твој дух ће палити и сушити све пред собом и људи ће те мрзети.

Затим се мајка обрати Месецу и рече:

— Ти си данас била добра и ниси мислила само на себе. Због тога ће отсад па заувек твој живот бити испуњен љубављу и нежношћу. Сви ће те благосиљати кад год угледају твоје пријатно лице.

И отада благи Месечеви зраци на ноћном небу уносе весеље у срца морнара на пучини и путника на копну. А све до данас људи у Индији крију се у куће кад се сунце појави и проклињу дах ветра који уништава и суши све пред собом.

КАКО СУ ПОСТАЛА ИМЕНА

ЧУВАЈТЕ СЕ!

Најистакнутији рт на полуострву Сомалији зове се

ГАРДАФУЈ

Име му вероватно потиче од исквареие португалске речи „гуардафу“ што значи Чувајте се! Име му је у вези са средњовековном легендом о магнетској планини, која извлачи из брода све гвоздене чавле када јој се брод приближи, те се он због тога распада и тоне. Занимљиво је да на том рту заиста постоји планина у којој има руда магнетита. Други његово име везују за назив суседног јужнијег рта Цару Хафун.

*

ХРАСТОВА ШУМА

По словенској речи „д у б р а в а“, која значи „храстова шума“, добио је име најлепши град југословенског приморја

ДУБРОВНИК

У његовој околини има и сада остатака некадашњих „дубрава“.

*

ИЗДУЖЕНО ЈЕЗЕРО

У Казахстанској ССР постоји језеро чија је дужина 605 км; оно се у оредини сужава на свега 5 км. Зато су га Казахстанци оправдано назвали

БАЛХАШ

што значи издужено. Површина му је 17.300 км. кв. а дубина 26 м. Вода источног дела Балхашког Језера је 4 пута сланија од западног, који разблажују воде реке Или.

*

МОРЕ ПЕСКА — ПУСТИЊА

У једном делу Монголије и Кине простире се велика степа и пустиња са просечном надморском висином од 1.100 м. Она уствари има два имена. Монголи је називају

ГОБИ

што на њиховом језику значи „Пустиња“, а Кинези

ШАМО

што пак на кинеском значи „Море песка“.

*

ЗЕМЉА РАЗНОБОЈНИХ

Највеће европско острво и истоимена држава

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

названа је тако по имену келтског племена Брита. Сама реч „брити“ значи разнобојни. Припадници овог племена шарали су своја тела разним бојама. Дакле, Британац — „Разнобојни“, а Британија — „Земља разнобојних“.

Ripley's — ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ДРВО У ОБЛИКУ СЛОВА „Р“

У БЛИЗИНИ ТРАЗИМЕНСКОГ ЈЕЗЕРА (ИТАЛИЈА) ПОСАДИО ЈЕ И ОДГАЈИО ЈЕДАН ЧОВЕК ИЗ ПЕРУЂЕ

ДРВО ТЕКСТИЛНА ФАБРИКА

На острву Јамајци расте једно дрво — научно име му гласи „лагета линтеарија" — чије је стабло покривено веома танком ликом која потсећа на чипку. Ако се овај природни „тил" опрезно скине с дрвета, од њега се могу израђивати

шалови, кратки огртачи и други делови женске одеће. Познате су и друге биљке од којих се могу добити природне „чипке". У Мексику и Калифорнији, например, расте нарочита врста кактуса од чијих се „чипкастих" листова израђују манжете и оковратници који се могу прати.

Укроћени живи песак

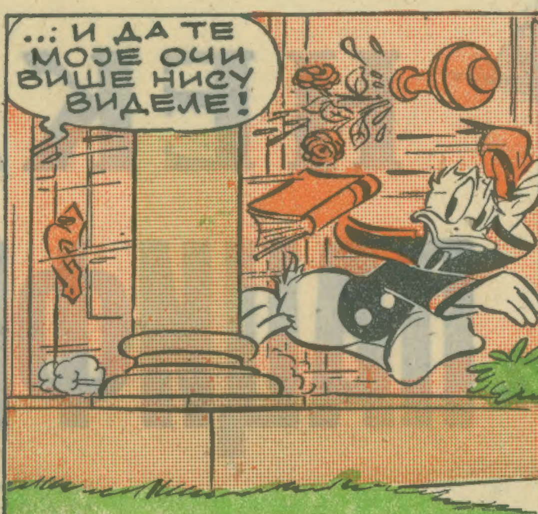
Шта све човек није покушавао да би зауставио живи песак пустиње и песковито тле претворио у родне њиве. Последњих година научницима је притекла у помоћ синтетичка хемија. Наиме, показало се да полимер полиакриламид има драгоцено својство. Довољно је да се терен

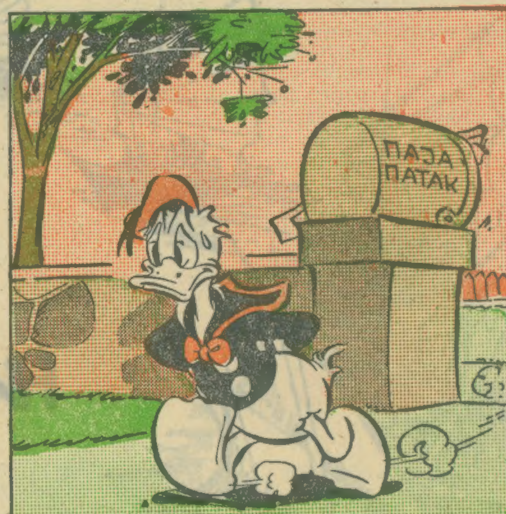

са живим песком попрска течношћу која садржи полиакриламид, па да се он покрије танком кором која потсећа на цемент. Та корица не само што спречава померање песка, већ пропушта и атмосферску воду и влагу.

Недавно је једна експедиција Академије наука СССР извршила опите с новим полимером у Калињинградској области, на терену познатом по живом песку. Опити су дали задовољавајуће резултате.

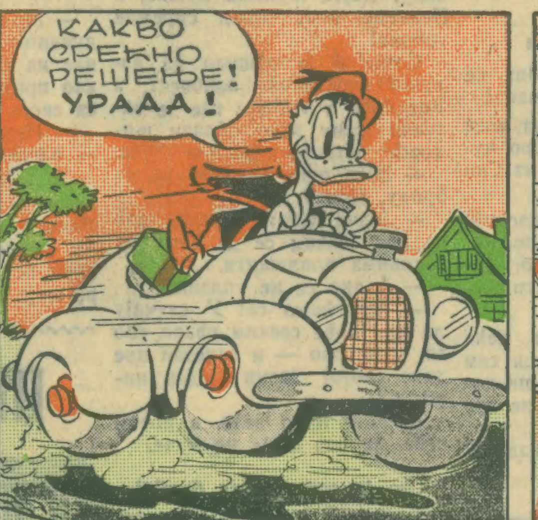

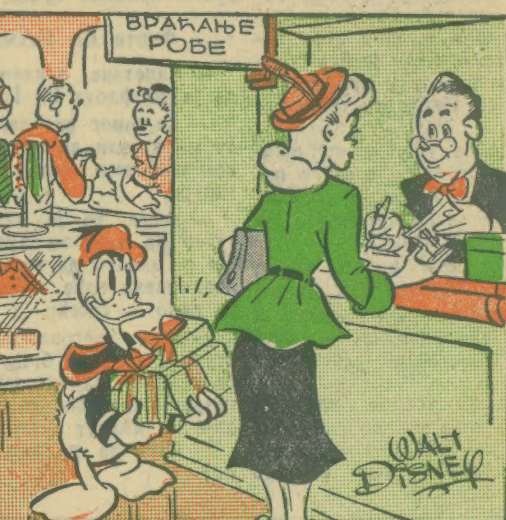

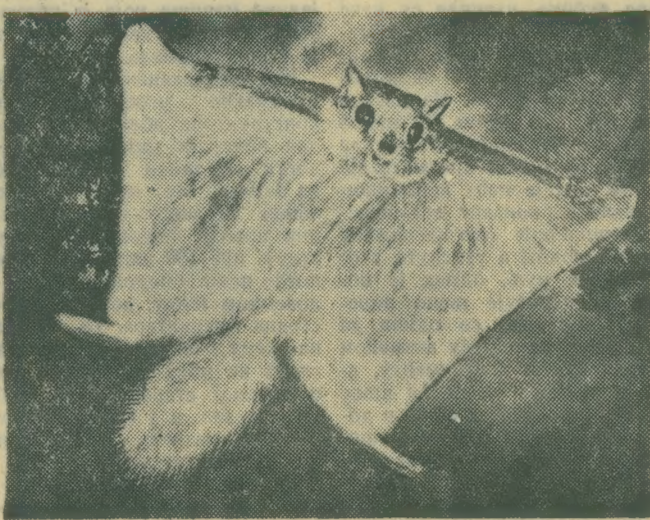

Прави акробата

Где има шума и дрвећа, има и веверица. На Земљи их је око 70 врста, али то не значи да она пребива свуда. Овај мали глодар веома је занимљив, а у њеном роду најзанимљивије су такозване летеће веверице, којих такође има више врста. Тако афричка летећа веверица може да се држи у ваздуху и на висини од 30 метара. Реп јој служи као крма за време летења. Она га држи хоризонтално у правцу осовине свога тела, покрећући га лево-десно, према своме кретању. Њен „падобран" уствари је мембрана која се протеже од предњих до задњих ногу, као што се види на слици. Овај „уређај" дозвољава јој да чини дивне хоризонталне летове, да се пење по дрвећу и да лако силази с њега.

Лов на орлове из авиона

У последње време ранчеви на југозападу САД били су озбиљно угрожени птицама грабљивицама. Џиновски златни орлови су се стрмоглаво спуштали на стада и односили у својим канџама 90 отсто јагањаца. Пошто су сви напори ловаца да ликвидирају ову напаст остали узалудни одлучено је да се иако уз велике трошкове прибегне убијању из ваздуха. Најмљени су најбољи стрелци из САД који су у брзим авионима крстарили изнад области и убијали ове изванредно храбре и дрске птице неустрашиве чак и пред авионима.

Они сматрају

Неки метеоролози сматрају да се исте временске прилике појављују свака 273 месеца, како у топлијим и хладнијим, тако и у сушним и кишним периодима.

Претплатници за пут на Месец

Агенција Кук у Паризу морала је да отвори посебно одељење — за путовање на Месец, јер је интересовање за ову нову „линију" веома велико. Постоје две врсте путовања: пословно и туристичко. Од досад примљених пријава десет отсто су жене, остало мушкарци, а деца се не региструју. Новинари и истраживачи имају преимућство а редослед путовања се одређује према датуму пријаве.

Имена пријављених путника се не објављују, али се сазнало некако само име једног који се пријавио први. Заведен је 13 фебруара ове године као М. А. Штајнмец. Пртљаг: 30 килограма, цена: 16 милиона француских франака, обрачунато по данашњим ваздухопловним тарифама. Унапред уплаћено 135.000 франака, али се новац враћа ако се претплатник предомисли за годину дана.

„Неме поште"

Француска дирекција ПТТ намерава да идуће године отвори „неме поште" — без особља, у којима ће сва служба бити аутоматизована. Не само за телефонске разговоре и продају марака него и за уплату чекова постојаће аутомати. Још једна новина поштанске службе у Француској биће — аутомобили уређени као поште да би се растеретили шалтери и уштедело време публици да долази на пошту и чека.

НЕКАД на ПАЦИФИКУ

Одмах после открића Америке почело је освајање земаља у новом свету и беспоштедно поробљавање народа. И међу освајачима: Шпанцима, Французима, Енглезима и другима, долазило је до крвавих борби. Нису се бирала средства да се дође до циља. Још у првим деценијама тог колонизаторског налета развило се гусарство, које је доцније правно ликвидирано, али се у суштини појављивало и доцније у разним облицима чак и у новије време, у ратовима. Људи који су учествовали у тим борбама били су за своју земљу патриоти а за непријатеље обични гусари, јер су нападали и уништавали не обазирући се на међународне норме. Гусарске борбе разбуктале су се по свим морима. Овде доносимо једну слику тих борби у области Пацифика од пре 100 година. Колонизатори су желели да неометано искоришћују поробљене народе тргујући на њихов рачун. Али, нису увек имали мира. Често су долазили у сукоб са појединцима који су их са својим одредима нападали користећи гусарску тактику у борби. Није чудо што су белци те гусаре приказивали у најцрњим бојама, јер су и они такође били бескрупулозни и радили за свој лични рачун. То је слика једног мутног времена пуног неправди и насиља када су страдали поробљени народи.

Капетан Џон Дил Рос је са палубе свог једрењака „Лизи Вебер" пажљиво посматрао један дуги малајски брод који урођеници називају „праху". Онда је спустио доглед и забринуто погледао небо. Било је без облака и купало се у првим зрацима зоре. Нигде ни трага ветру.

Позвао је свог првог официра Симпсона, и овај се одмах сагласио да је „праху" који се види на хоризонту гусарска лађа Илануна.

— Сигурно ће се убрзо појавити и друге. Већ 15 година пловим овим морима и добро их познајем — знам како гусари раде — рекао је он.

И одиста, ускоро, иза рта малог острва појави се, једна за другом, још осам гусарских лађа. Иако је тек свитало Рос и Симпсон могли су лепо разабрати како робови веслају на лађама, док су гусари били окупљени на горњим палубама. Позлаћени балчаци њихових мачева блистали су се на првим зрацима сунца.

Флота Си Рахмана

— Капетане, заклео бих се да је то флота Си Рахмана!

— Да, оног ђавола, од кога су ми казали да се добро чувам када смо полазили из Сингапура.

— Јесте, то је најопаснији гусар на читавом Архипелагу. Он се заклео да ниједног белог човека неће заробити него само — сасећи.

— Али, његова нога неће ступити на наш брик док сам ја жив! — одлучно заврши капетан Рос, решен да се не предаје на милост гусарима.

— Шта да радимо, капетане?

— Шта да радимо? Побећи им не можемо по овој „бонаци". Борићемо се!

— Али, на броду је и ваша жена с дететом?!

— Они ће делити нашу судбину. Дајте људима пушке, а Ценкинс нека држи спремне топове!

Симпсон је отишао да изврши капетанову заповест, а Рос сиђе у кабину где је затекао жену како облачи њиховог четворогодишњег сина.

— Због чега ова узбуна на броду, Џоне?

— Једна флота гусара иде на нас. Надам се да ћемо их топовима поплашити.

— А ако се не уплаше?

— Борићемо се! У случају да нам пође сасвим рђаво, ево ти, узми ово — и капетан преда де својој жени један пиштољ.

— Убиј прво дете, а потом себе, да вас живе не муче.

Све је спремно за борбу!

На брику „Лизи Вебер" било је све спремно за борбу. Капетан Рос, људина од готово два метра, пре више година покушао је поред толиких других помораца да тражи злато по Аустралији. Са нешто уштеђевине купио је у Мелбурну једну мању лађу, јер је пристаниште било пуно напуштених бродова.

Капетан Рос је волео море, био енергичан човек предузимљивог духа. Пловидба му је доносила лепе користи, па је касније могао да купи већи брод, брик „Лизи Вебер".

У оно време, око 1860 године Малајски Архипелаг био је подељен у неколико малих „краљевина". Хиљаде усамљених залива и ушћа река и речица били су одлично склониште из кога су, као из бусије, гусари нападали трговачке лађе својим лаким и покретљивим „прахуима". Са својих брзих бродића они су могли лако да пређу на тешко натоварене трговачке лађе, и да страшним малајским „крисовима" (мачевима) направе страшан покољ. Холанђани и Енглези, који су ту имали своје колоније, организовали су потере и хајке на гусаре, али у почетку без много успеха, пошто су ови били вештији од њих. Капетан Рос је у Батавији чуо како су гусари напали чак једну холандску топовњачу из заседе, поселили је и све живо на њој побили.

Досада је, међутим, капетан Рос имао среће. Истина, неколико пута му се догодило да су гусари покушали да га нападну, али их је брзина његових лађа побеђивала. Ипак био је стално на опрези. Илануни су, како је Симпсон тачно рекао, били најгори гусари Источног Мора. База им се налазила на Минданау, једном од острва Филипинског Архипелага одакле су полазили у крстарења, која су понекад трајала и по три године. Отиснули би се до Јаве, Суматре, па чак и до Бенгалског Залива.

У Сингапуру, пре него што је пошао на ову пловидбу, капетан Рос је чуо да опасни гусар Си Рахман са својом флотом крстари овим морима. Ипак, није поклањао много вере причама, па је повео са собом жену и дете. У Брунеју, док се товарио бибер, на Росов брод је дошао капетан једног урођеничког брода и нарочито се интересовао за топове на брику. Старешина морнара Касим, један Малајац, упозорио је капетана да је то један Иланун. Сада кад се разданило и кад су се гусарске лађе приближиле његовом брику, одиста је у вођи гусарске флоте познао капетана оног урођеничког брода — Си Рахмана кога су звали „Неповредиви". Био је одевен у гримизну одећу а у руци је држао позлаћени мач.

Први хитац

— Ми желимо да тргујемо дуваном, капетане Рос! Пусти нас на свој брод. Долазимо као пријатељи, — викао је он са своје лађе.

— Никаквог дувана немам, — одговори му Рос.

— Добро! — чуо се глас са гусарске лађе. — Ја сам Си Рахман, Неповредиви. Стрела не може да нашкоди стени, нити ће твоји топови да оборе моје лађе. Боље предај товар бибера и сребрне доларе док не буде касно.

— Испалите хитац преко њихових глава, Ценкинсе! — нареди капетан Рос официру.

Топ је одмах грунуо и метак је подигао стуб воде на осам метара иза гусарског „прауха". На лађи наста смех јер су тактику енглеског капетана схватили као слабост.

— Овог пута им онда поштено потпрашите! — отсече капетан Рос.

На брику „Лизи Вебер" планула су три бочна топа. У исти мах испаљен је плотун из пушака. Робови на „прахуима" престадоше да веслају, али их вођи гусара брзо натераше да се прихвате весала. Гусари су се све више приближавали. На њиховим лађама дигла се паклена дрека. Надали су се да ће ускоро доћи до плена. Капетан Рос и Симпсон су једном новом америчком пушком покушали да гађају право Си Рахмана, али никако нису могли да га погоде. Дотле је Ценкинс испаљивао плотуне на непријатељске лађе. Но, ни ту није било много успеха: свега неколико гусара је пало у море, а Си Рахман остао неповређен. То је сујеверним људима дало потстрека за даљу борбу.

Борба је трајала од зоре до мрака

Борба је почела око шест часова изјутра. Око 9 Симпсон и осам људи на „Лизи Вебер" били су рањени и однесени у унутрашњост брода, где им је капетанова жена превијала ране. Барута је било све мање.

Одједном, гусари су престали да пуцају и да шаљу стреле. Изгледало је као да напуштају борбу, али капетан Рос је знао да је то само маневар. Зато је наредио да се поново напуне топови и да сви људи држе пушке на готовс.

И заиста они су се само прегруписали у намери да опколе Росов брик, који није могао да се креће већом брзином јер није било ветра. Пошто су се гусарске лађе биле већ сасвим примакле дејство два нова плотуна са бока било је страшно: три гусарске лађе, разбијене топовском ђулади, почеле су да тону, а на њима се чуо јаук и запомагање рањених робова и гусара, који су се давили. Остале лађе су почеле да одмичу. Рос поверова да ће га оставити на миру. Али, то је био само један нови трик — обишли су Росов брод да би га сада напали отпозади где топови нису могли да им нашкоде.

Најстрашнији моменат

Био је то најстрашнији моменат у животу капетана Роса, када је приметио гусарску флоту иза себе. Знао је да им је свима крај ако гусари успеју да се попну на „Лизи Вебер". Изгледало је немогућно да се то спречи. Гусарске ниске лађе биле су већ тако близу да су топови пуцали преко њих. У једном тренутку капетан Рос, сав очајан, хтео је већ да полети у магацин барута и да своју лађу дигне у ваздух. Али се ипак реши да тешку борбу доврши. Ценкинс се са својим људима трудио да окрене топове тако да би могли да погађају гусарске галије. Цев се, међутим, није могла више спустити, а прва гусарска галија коју је водио лично Си Рахман већ је била на дохват брика. Капетан Рос скочи до топа, последњом џиновском снагом подиже лафет и нареди Ценкинсу да пали. Цев је била толико спуштена да је тане, из непосредне близине, могло тачно да погоди Си Рахманову лађу. И заиста она је била преполовљена, а победничко урлање гусара на њој претворило се одједном у јаук и запомагање рањених и дављеника јер је брод тонуо. Росови људи палили су последњи барут и гађали из пушака гусаре који су покушавали да се пливањем спасу.

Само храброшћу и одлучношћу капетан Џон Дил Рос добио је ову битку. Последњим хицима из топова Росови људи потопили су још неколико гусарских лађа, које су се после катастрофе и пропасти дале у бекство.

ГОРКИ И СЛАТКИ ПУТЕВИ

Амерички инжењери у Флориди су поставили питање: морају ли сви путеви да буду направљени од коцке, бетона или асфалта. И да би демантовали старе методе направили су пут од гуме дуг десет километара. Основа је такође од асфалта, али је преко њега превучен слој гуме, због чега је два пута отпорнији а трошкови око његовог одржавања знатно нижи. Овакви путеви су већ прављени и у другим земљама али је овај у Флориди најдужи.

У Сједињеним Државама направљен је пут од шећера. То није никаква измишљотина јер је у држави Утах заиста направљен пут од смесе тушаника и шећерног сирупа, који је добијен из оближње фабрике шећера. Оваква смеса има све особине цемента.

Кроз Арабију, за потребе индустрије нафте, стручњаци су изградили и друм помоћу ње: пустињски песак су поливали сировом нафтом, што се под дејством топлог сунца претворило у прави бетон.

Плин се такође користи за прављење путева. У великом америчком парку Јелоустону начињен је пут од ерупције вулкана који се налази у близини. У Немачкој се путеви превлаче текстилом, например јутом. Британци сада врше експерименте за изградњу путева од морске траве и семена сунцокрета. Трошкови би били много нижи него при грађењу катраном и асфалтом.

КУДА СА ШЕСТ МИЛИОНА

Ове године је Бразилија забележила рекордну летину кафе. Према стручним проценама, после подмиреног извоза од 15 милиона врећа и домаћих потреба од шест милиона преостаје још шест милиона врећа од по шездесет килограма. Са њима не знају шта ће. По свој прилици поновиће се ранија историја: отићи ће у море или котлове.

ПРЕДАК САВРЕМЕНИХ АПАРАТА...

Предак свих апарата савремене науке налази се у једној дворани Народног музеја у Атини. Неколико бронзаних плочица, три бројчаника и зупчасти точкићи претстављају целокупне остатке једног астрономског часовника од пре 2.000 година.

С пролећа 1901, грчки ловци сунђера са Додеканеза, укотвили су се близу малог отока Антикитера. Неочекивано, вадећи спужву са 50 метара дубине, извукли су неке статуе и предмете од керамике који су давно пали на морско дно заједно с бродом који их је преносио. На вест о открићу, из Атине је дошао професор Валериос Стајис да начини инвентар предмета. Међутим, кад је међу керамиком угледао и бронзане делове неке машинерије јако нагрижене сланом водом и утиснуте у окамењени муљ, одмах је почео да испитује њено порекло. Помислило се одмах да ти делови припадају античком астрономском инструменту, али је требало да прође више од пола столећа да се то и докаже. Прво се морала машинерија ослободити од наталоженог цемента, затим реконструисати делове који нису нађени, па одгонетнути урезана слова која је рђа готово сасвим појела. Резултат вишегодишњег труда јако је изненадио археологе и то из три разлога.

Прво, колико је научницима било познато, стари Грци нису знали за систем зупчаника. Као доказ је служио антички „таксиметар" помоћу кога се мерило отстојање. Други разлог је тај што се рађање технике толико приписује модерном добу да нико није смео ни у сну да помисли како је „грчко чудо" механизам из Старог века. Најзад, апарат је једина машина која је пронађена и сама за себе говори да је старог порекла.

Нађени механизам показује поодмакло знање његовог конструктора због чега ниједан археолог није имао смелости да тврди како потиче из Јеладе. За многе је било лакше да кажу: то је часовник новијег порекла, који су струје пре 100 или 200 година после неког бродолома у Средоземном Мору, донеле до острвца Антикитера. То што се на њему налазе старогрчка слова не мора да буде доказ о великој старости, јер, као што се зна, и у Ренесанси су извесни натписи исписивани старогрчким писмом.

Па ипак, пре извесног времена недвосмислено је утврђено да је ту реч о античком механизму. Облик слова потиче из првог века пре наше ере. Речи које су употребљене познате су из астрономских календара између 80 и 50 године пре наше ере. Осим ових, постоје и други докази.

Од 1901 године нађени часовник није сасвим протумачен. Још се не зна која му је била главна сврха, али је један бројчаник, изгледа, показивао време плиме и осеке које зависе од месечевих фаза, док је други показивао положаје и кретање планета које су познавали стари Грци (Меркура, Венере, Марса, Јупитера и Сатурна).

Механизам нађене машине није једноставан. Као и најстарији средњовековни сатови, сложен је, јер се сатна машинерија није развијала од простог ка сложеном, већ готово обрнуто. Он је давао разна обавештења потребна астрономима, али није показивао сате. Часовници у данашњем смислу настали су тек доцније.

Први научни инструменти које је конструисао човек јесу астрономски часовници. Један од првих за кога знамо јесте овај са Антикитера. Значи да су стари Грци били блиски нама не само по филозофској мисли и научном духу већ и по смислу за техничка остварења.

Жене - нобеловци

Добитници Нобелове награде су претежно мушкарци. Али је ипак једна жена, Берта Сутнер, учествовала приликом њеног установљења. Тада се она звала грофица Кински и била је секретарица др Алфреда Бернарда Нобела. Обоје су настојали да се одржи светски мир. Сматра се да је грофица Кински највише утицала на Нобела да се установи нека врста награде за научни рад у том циљу.

Једном приликом Нобел је изјавио:

— Хтео бих да створим једну материју или једну машину са страшним дејством општег уништавања да би то онемогућило вођење даљих ратова.

Зато је он створио динамит, материју која има уништавајуће дејство, али ни његов изум а ни многи страшнији после његовог, нису успели да се оствари његов сан о вечном миру. У свом тестаменту Нобел је завештао: „... а камате од мог иметка нека се сваке године поделе петорици мушкараца или жена који се највише истакну својим открићем и изванредним делима на пољу физике, хемије, медицине, својим литерарним делима или радом на остварењу мира међу народима...“

Међу досадашњим добитницима Нобелове награде налазе се и 11 жена.

Три од њих су борци за мир: Берта Сутнер и две Американке — Џен Едемс и Емили Грин Белч. Пет су књижевнице: Швеђанка — Селма Лагерлеф, Норвежанка — Сигрид Ундсет, Италијанка Грација Деледа, Чилеанка — Габријела Мистрал и Американка — Перл Бак. Три награде за научна дела: Марија Кири, која је Нобелову награду добила два пута и њена кћи Ирена Жолио-Кири. Американка лекарка Герти Кори је једина жена добитница Нобелове награде за медицину.

Без обзира на величину новчаног износа, Нобелова награда претставља симбол за велика дела у служби човечанства.

Марија Кири добила је два пута Нобелову награду. Године 1903 за физику, а 1911 за хемију. Још као веома млада она се посветила науци. А средства за живот зарађивала је као васпитачица деце.

Перл Бак позната је у целом свету својим романима из Кине. Сва њена дела показују велику осећајност и топлину, а роман „Добра земља“ је филмован и преведен на све познатије језике света. Перл Бак је добила Нобелову награду за литературу 1938 године.

Берта Сутнер, Нобелова секретарица и поборник мира у свету, добитница је Нобелове награде 1905 године. Њена књига „Доле оружје“ прокрстарила је цео свет.

Селма Лагерлеф, шведска књижевница, награђена је за литературу 1909 године. Њена најпознатија дела — „Геста Берлинг“, „Јерусалим“ и дечја књига „Нилс Холгерсоново чудно путовање са дивљим гускама“ била су и најомиљенија литература самог Нобела.

Грација Деледа, италијанска песникиња, добила је Нобелову награду за литературу 1926 године, за изванредан опис своје младости проведене у Сардинији.

Сигрид Ундсет, норвешка књижевница, примила је Нобелову награду за литературу 1928 године за своју збирку романа од којих је први написала у својој двадесетој години. Њена крига „Кристина Лаврансова кћи“ постигла је светски глас.

Габријела Мистрал, чилеанска списатељка, добила је награду за литературу 1945 године, као најбољи претставник књижевности Латинске Америке.

СВЕТСКА ПРОИЗВОДЊА СИРА

Међународна организација за пољопривреду и исхрану — ФАО у једној од својих последњих едиција, објавила је да је према подацима из 30 држава производња сира за 70% већа него пред Други светски рат. Ове земље су лане произвеле 2,9 милиона тона сира према 1,7 милиона у периоду 1934/38 године.

Највећи произвођачи сира су Сједињене Државе, Француска, Италија, Западна Немачка, Холандија и Совјетски Савез у коме се производња сира за последњих 20 година повећала пет пута, док се у Сједињеним Државама и државама Латинске Америке удвостручила. У европским државама она се повећала за 50%.

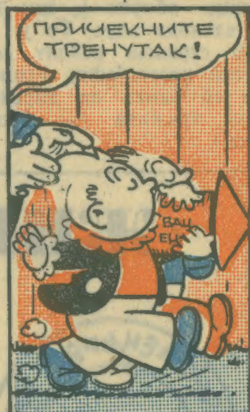
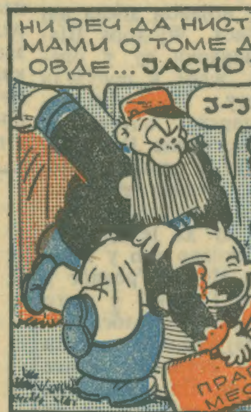
О КОНЦУ...

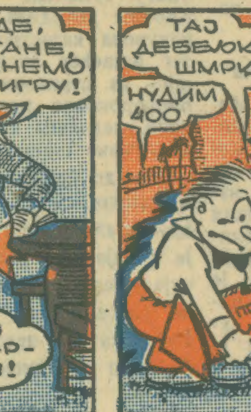

Живот овог фазана висио је о концу, као што се види на слици. Само делић секунде и он би се нашао у чељустима птичара. Ово није редак призор, али је несумњиво редак фотографски снимак, који је направио Арт Роџерс из Лос Анђелоса и уврстио га у своју збирку уметничких фотографија.

СЛАВНИ ДАНИ ПАРИСКЕ ОПЕРЕ

Зграда Париске опере, дуга 72 метра, широка 101 и висока 79 метара, ремек-дело чувеног архитекте Шарла Гарнјеа, прва је велика опера у савременом смислу. Између 1885 и 1907 године она је била прави храм оперске лирике а још и данас највећи певачи света сматрају за исто тако велику част да певају у њој као и кад се појаве на бини Миланске скале или Метрополитен опере у Њујорку. Мермерни холови и китњаста дворана чули су нај славније певаче и видели најчувеније балетске трупе, али они су исто тако били сведоци и најнеобичнијих догађаја и највећих скандала.

Балет који је одушевио Европу

Занимљиво је да баш у време док је блистала пуним сјајем велика париска опера није дозвољавала да мушкарци играју у балету. Али је зато играње мушкараца у балету достигло врхунац у XVIII веку када су се прославили многи прваци сувремених балетских трупа. Касније су грациозне балерине као чувена Тальони, Фани Еслер и Гризи које су биле праве краљице Париза, потисле мушкарце па је њихово појављивање у великим балетским ансамблима престало. Требало је сачекати 1909 годину и чувени руски балет који је одушевио Европу да би мушкарци поново стекли права у овој грани уметности.

Један од најнеобичнијих догађаја у историји париске опере одиграо се крајем XIX века, када се персиски шах приликом свог гостовања у Паризу појавио под сводовима опере. Неочекивано, док су виолине почињале увертиру разлегло се из почасне ложе бурно клицање и пљескање. То је било први пут да једна опера буде одушевљено дочекана пре него што је чак и почело њено извођење. Шах очигледно није имао појма о обичајима западног света, па је његова пратња једва умирила необузданог суверена. Али, на опште запрепашћење, оријентални деспот је убрзо задремао, а затим и захркао пуним грудима. Достојанственици из његове пратње успели су да га пробуде, али су га одобровољили тек када је почео балет. Шах је разрогачио очи и узвикнуо показујући прстом једну балерину:

— Купујем је..! Дајем колико тражите!

Владавина славних певача

У дворани је завладао жагор. Сви су наслутили скандал. Неколико француских министара је дуго узалуд покушавало да му објасни да између западних и источњачких обичаја постоје крупне разлике. Шах се разметао, махао рукама и викао. Диригент је некако успео да заврши извођење опере, балерина је умакла а незадовољни шах је гунђајући напустио дворану.

Дугогодишњу владавину балерина заменила је крајем XIX века владавина славних певачица као што су биле Лисијен Бревал, Лина Кавалијери, Ема Калве, Аделина Пати, Фелија Литвин, Миријана Хеглон и Роза Карон.

За време извођења првог чина опере „Хеле" 20 маја 1896 године у којој је главну улогу тумачила чувена Роза Карон, догодила се у опери нечувена катастрофа. Противтег највећег лустера се срушио уз страховит тресак и проузроковао повреде неколико гледалаца и погибију једне отмене париске даме.

Све до почетка овог века мушкарци су у опери играли другостепену улогу и публика је с највише жара хрлила да чује опере у којима су главне улоге имале само жене. Најпознатији певачи тог доба били су Ернест ван Дајк, Морис Рено, Лисјен Мураторе. Најомиљенији од свих био је изванредно леп певач пољског порекла Жан де Ренке. Америчке цигарете које је пушио у Њујорку добиле су његово име које још и данас носе а једна његова отмена обожаватељка из највишег америчког друштва покушала је да изврши самоубиство пред његовом ложом.

Али тек с појавом досад најславнијег баса Фјодора Шаљапина мушкарци су у опери потисли жене и преузели водећу улогу. Приликом гостовања царске опере из Москве 1908 године Шаљапинов глас који је одзвањао попут оргуља, његова импозантна појава и ненадмашна глума учинили су да је цео Париз данима живео као у грозници. Улога Ивана Грозног у опери „Иван Грозни" у његовој интерпретацији забележена је као најуспелије оперско остварење у историји велике Париске опере. Па ипак, тек много касније, сазнало се да се тај чудесни громовник уочи премијере 19 маја 1908 године тресао од треме као бруцош на првом испиту и да је одбио да сутрадан пева. Његов импресарио, чувени Сергије Дјагиљев који је месец дана касније приказао Европи велики руски балет, узалуд је покушавао да осоколи великог певача.

Шаљапин — ураган који потреса бину

— Нећу моћи да певам сутра, — јечао је Шаљапин. Изгубио сам глас.

— Ви сте само страховито уплашени, Фјодоре, — одвратио му је Дјагиљев, — помодрели сте од треме, идите кући да се одморите.

Шаљапин је дрхтао сваким мишићем свог тела:

— Не могу да останем сам... Преклињем вас да ми дозволите да спавам код вас!

И он је легао крај ногу свог пријатеља. А сутрадан већ, на проби, он је постао страшни ураган који је потресао бину Париске опере. Исконска сила природе надјачала је страх и он је био прави Иван Грозни, страх и трепет Русије. Када се појавио пред члановима француског хора који су коректно и са занатском вештином обављали свој посао Шаљапин је разгневљен заурлао:

— Па ја сам Санин, руски медвед! Чујте: кад се Борис, цар, појави, ви морате пасти на колена, простртити се по земљи.

И страшним ударцем своје песнице оборио је цео први ред чланова хора. То је изазвало страшан револт демократски настројених Француза који су одмах од директора опере тражили — накнаду штете.

Пет година после Шаљапина појавио се у парискоj Опери други „бог опере", најславнији тенор свих времена — Енрико Карузо.

Карузо је био једини певач у историји кога су дуге и френетичне овације публике принудиле да на „бис" отпева цео трећи чин Пучинијеве опере „Боеми". Ово се догодило 1911 године, у Ливорну, а тада је Карузова партнерка била његова жена Ана Гачети.

Коклен клечи пред Карузом

Када је Жан де Ренке, у то време најславнији певач у Метрополитен опери чуо Каруза у опери „Риголето" било му је јасно да су часови његове славе прошли. Кратко време после тога он је престао да пева.

За време тријумфалне турнеје по Француској, Карузо се једне вечери 1912 године појавио у парискоj Опери певајући главну тенорску партију у „Риголету". Публика је била као омађијана, а славни глумац Коклен, чувени интерпретатор Ростановог „Сирана", клекнуо је пред Каруза, здерао са груди своју Легију части и прикачио је узбуђеном певачу. Карузо се насмешио и ухвативши Коклена под руку рекао:

— Знате, ја зарађујем 500 франака на минут.

За једну претставу у Паризу Карузо је добијао 10.000 франака или око 3 милиона данашњих динара, док најбољи савремени певачи за једну претставу добијају од 300.000 до 500.000 динара. Изузетак је само Марија Калас која за једну претставу добије 6 до 7 милиона динара.

У окупираном Паризу 13 јуна 1940 године десетак немачких официра су грубо провалили на задња врата Опере, где су певачи вежбали. Нарочито је био престрашен стари ватрогасац Никола коме су Немци наредили да одмах запали сва светла и припреми дворану као за премијеру, да би певачи за њих извели неколико одломака. За то време један човечуљак с брковима скривајући лице под качкетом сео је у ложу резервисану за претседника републике. Певачи су више силом него милом извели тражене одломке.

Сутрадан је стари ватрогасац жалећи се, испричао првaку париског балета Лифару овај догађај.

— Како? Зар ниси препознао човечуљка? — зачудио се балет-мајстор. Па то је био Хитлер.

Ватрогасац је пригушено јекнуо и, кажу, срушио се на под мртав.

Ледена бунда

Варљиво пролеће у алпском предгорју. Мразеви ту нису ретки чак ни онда кад воћке већ цветају. У таквим хладним ноћима звоњење звона на узбуну диже на ноге читава села: треба спасти будући род. Јер, јабуке су једини извор прихода воћара из долина Јужног Тирола.

Нигде се не види дим заштитних ватри. А кад сване, добија се утисак да је мраз победио: ружичасти цветићи покривени ледом искре се као да су од стакла, звоне на ветру безбројне ледене лулице. Али, гле, сунце које је изгрејало растапа лед и цветови јабуке оживљавају као да мраза није ни било.

Уствари, ледену „бунду" стављају на јабуке у цвету сами воћари. У тој чудној заштитној мери једно је важно да се не пропусти тренутак кад је температура ваздуха равна нули. Тада ступају у рад уређаји за распрскавање воде. Најситније капљице облажу сваки цветић и претварају се у ледене „кошуљице". У њима температура не пада испод нуле, тако да спољни мраз не може да нашкоди расцветалим воћкама.

Мост дуг 22 километра

Посебна комисија данског парламента разматра могућност изградње најдужег моста на свету — од 22 километра, који би повезивао острва Финен и Зеланд. Влада је препоручила парламенту да се определи за пројект моста на спрат. Тако би први спрат био за друмски, а други за железнички саобраћај. На овај начин садашњи поморски транспорт постао би сувишан, јер би друмови повезивали острва и копно.

Мост би био челичне конструкције и на највишем месту се издизао 67 метара изнад морске површине а изградња би стајала 2 милиона гулдена. Сваког сата преко њега би прелазило у оба правца 2.500 моторних возила.

ЖИВИ БАРОМЕТАР

У неким крајевима Кине многе сеоске куће имају мале акваријуме у којима држе по једну рибу мренку. Ти акваријуми, тачније речено рибе у њима, служе им као барометри.

Наиме, кад је време лепо и ведро, мренка лежи на дну акваријума, потпуно непомична, тако да више потсећа на препариран музејски примерак него на живу рибу. Али ако риба почне да показује знаке живота, извијајући своје дугачко тело по дну акваријума — кроз кратко време небо је потпуно покривено облацима.

Кад мренка стане немирно да се „бацака" по акваријуму, пливајући брзо горе-доле, лево-десно, човеку се чини да у стакленој посуди није само једна риба, већ читаво клупче тамних, дугих тела. Значи, ускоро ће кишне капи почети да добују по прозорским окнима. Временска „предвиђања" рибе мренке веома су тачна: она се у сто случајева превари највише три до четири пута.

НАЈСКУПЉИ АУТОМОБИЛ НА СВЕТУ

Британска фирма Ролс Ројс произвела је аутомобил са осам цилиндера, најскупоценији на свету — који кошта 27.500 долара. „Фантом V" има уређај за телевизију, бар, покретна седишта, аутоматски ер-кондишен и извесне делове позлаћене.

СИМА ЗИМА

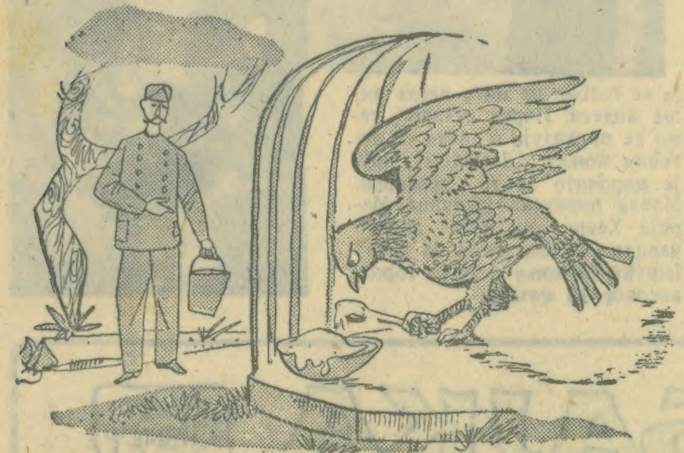
ЈАСТРЕБ ВЕГЕТАРИЈАНАЦ

Злим, жутим очима посматра птица људе који проламе крај њеног кавеза. Потпуно је равнодушна према топлом пролећном сунцу, зеленом дрвећу и бездано плавом небу.

Одавно већ живи овај јастреб у Лењинградском зоолошком врту. За време тешких дана блокаде он је преживео многу своју пернату сабраћу. Храбро је поднео бомбардовања, артиљериске нападе и глад. Додуше, морао је да измени многе своје „навике“, па чак и да постане вегетаријанац. Јастреб Лењинградског зоолошког врта вероватно је једина птица-грабљивица која је научила да једе биљну храну.

О томе како је јастреб постао вегетаријанац причао је неколико година после завршетка рата директор зоолошког врта Николај Леонидович Соколов:

— Тих дана није се могао набавити ни комадић меса. Смрт се шетала улицама и трговима великог града, свраћајући често у наш кутак да би однела сад једног, сад другог становника. Сваког јутра обилазио сам кавезе и с тугом гледао како од глади умире тигар, како царски орао седи непомично као да је од камена, како с беспомоћно спуштеном главом куња црни кондор...

Имали смо мало поквареног проса, повремено поврћа и нешто сена. Покушали смо да од тога кувамо неку врсту биљне каше, али наши месождери, мада су умирали од глади, с презрењем су окретали главу од ове хране.

Сасвим изненада ми је синула срећна мисао: да обманем инстинкт месождера и да их тако спасем од сигурне смрти. У мом ормару годинама су стајале многобројне пуњене птице и мање животиње. Шта ако би те пуњене птице...? Не, то би било сувише лепо.

Отрчао сам и дограбио једну пуњену чапљу, распорио је, избацио сламу и уместо ње нагурао биљну кашу. С тако напуњеном птицом отишао сам до јастребовог кавеза. Птица је гладовала већ седам дана. Очи су јој гореле гладним сјајем. Имао сам утисак да је спремна да се баци на прву животињу која би јој се приближила, чак и на човека, само да утоли глад. Отшкринувши врата кавеза, бацио сам пред јастребове ноге напуњену чапљу. Грабљивица је уздрхтала и зарила своје канџе у плен. За трен ока читав кавез био је пун чапљиног перја. Јастреб је похлепно раскидао птицу. Наједном, замахавши крилима, отскочио је устрану. Био је потпуно сметен: уместо вреле крви и топлог меса, нашао је одвратну зеленкасту масу. Али, пред њим је била птица и природни инстинкт је победио. Јастреб је поново стао на чапљу и... почео да једе кашу.

Била је то победа. На исти начин „погостио“ сам орла лешинара, па чак и тигра, само што смо њему кашу „сервирали“ у кожи једне лисице. Жртвовали смо читаву колекцију пуњених животиња, али смо спасли многе становнике зоолошког врта.

Јастреб је толико навикао на биљну храну, — завршио је своју необичну причу Николај Леонидович — да и сада радо једе кашу и од пшенице и од хељде.

ЂАЧКИ ИЗЛЕТ НА АВАЛУ 1863 ГОДИНЕ

У извештају Управитељства вароши београдске најпре је забележено следеће: „И они тојест ђаци Велике школе на Авали бивши теферича ради, као што чусмо Управитељство поштовали нису, ни варошко ни књажевско, и којешта међусобно су говорили и певали разне немиле песме бунтовне што уво слишати навикнути се не може, и са околни сељацима дангубили уместо да у школи учећи се пробуду. Предмета ради да се овом Правитељству предведу...“. Следе имена око десетак великошколаца, и неколицине београдских гимназиста, а датум: први октобар 1863. На истом акту има и једна примедба: „За све што се случило и ми за што смо окривљени, наша млада браћа из гимназиског училишта крива нису, слишатељи науке у Великој школи...“ и онда стоје потписи неколицине великошколаца, који су свакако били организатори овог ђачког излета на Авалу.

„Одбацио сам ашов кад сам чуо песму...“

Писари Управитељства вароши београдске успели су да о том излету испишу тридесетак табака хартије: што изјава учесника, што „примјечанија“ разних „осмотритеља“ и „пријатеља младежи“.

У „примјечанију“ неког београдског грађанина, који је из своје баште на Теразијама посматрао кад су ђаци кренули пут Авале стоји да их је било око стотину и да су певали песму „где је српска Војводина?“, али тако „умилно“ да су га они стихови: „Стан' Будиме! Стани мајчин сине! Ево главе, не дам Војводине“ — толико потресли, да је одбацио ашов којим је копао башту и придружио се ђацима све до Енглезовца (данашње Славије). Тај сведок је одбачен, чак и укорен, што није „младеж саветовао да се својим пословима бави и по вароши без надлежног сагласија преступљенија не чини“. Међутим, сведок је био духовит и додао: „Значи преступљенија се чинити не могу без сагласија управитељства“.

Већ далеко од центра вароши, на Славији (данашњи Трг Димитрија Туцовића) — та „безмерна“ ђачка „гомила“ (њих око стотину) — уставила се код куће тетке Пелагије Костић, старице од преко седамдесет година, која је била „сиротињска мајка“ за многе ђаке београдске гимназије и бркате и брадате великошколце. Кад је некоме од њих било најпотребније и кад је већ просто скапавао од глади и не маштине, он би утекао тетка Пели, и ту увек могао да добије неку парицу или уштипак, највећу посластицу за ђачку сиротињу.

„Уштипке сам им дала, плакала сам много...“

— И ви, госпођо Пелагија Костић, шта имате да кажете за ђаке који су се при вашој кући налазећи певали и вас викајући дозивали? — упитао је писар старицу скупљајући податке о овом „бунтовном ђачком походу на Авалу“.

Она је одговорила по стародревном:

— Праштајте господине, не разумем вас нимало. Сви они јесу деца моја, јер рођених својих немам пошто сам их у буни мађарској изгубила. Јесу били добри и певали су ми песму нашег господина проте Живковића „Роди се млада нево“. Уштипке сам им дала, и плакала сам много.

Писар је тиме завршио саслушање ове старице, али је у „примјечанију“ ставио: „И баба поче да нариче и ништа се више од ње дознати могло није“.

Грађане је посебно узбунио овај ђачки излет на Авалу. Они му нису придавали никакав политички значај, али их је копкало нешто друго: како се ти њихови ђаци осмелише да крену пут „највећег брда у Србији“? Стари Београђани били су непокретни, ретко су напуштали родни град. И они су додуше, ишли на излете, али не „на крај Србије“, већ у разне баште ван шанца, празником и недељом; на хладну воду чак тамо до Карабурме, а понекад и у Топчидер. Ако се пошло до Пиваре, и то је било за причу, јер је она била чак тамо, испред Дедиња.

Сељачка деца трчала су с прегрштима воћа

Само су насмелији и бећари ишли на Екнеклук (данашњу Звездару) где је готово од памтивека постојала гостионица, за коју се говорило да је најбоља у Србији. Али на Авалу, ко би тамо пошао! — „да се пењеш пут облака и да одозго видиш шта има доле, а одоздо си и пошао“. Поћи на Авалу, то би био ужасан „штрапац“ и нико паметан без велике невоље не би кренуо на такав пут. — „А, ево, сад ђаци пођоше и нико их није терао, и путоваће цео дан само док стигну до Белог Потока. Јадна деца...“

А та „јадна деца“ весело су корачала од раног и дивног јесењег јутра према Авали. Тамо далеко изван вароши ђаци су цвећем окитили гроб и споменик погинулим ослободитељима Београда из 1806 године. Ту су отпевали, у оно време врло популарну, песму панчевачког проте Васе Живковића — „Већ из густог луга купе се хајдуци“ — па потом „Другови су наши змај и оро сиви“ — а онда по стрменом и излоканом путу наставили даље.

Са обе стране пута у то време биле су густе шуме, само се на понекој крчевини белела сеоска кућа, а на више места до пута су допирали воћњаци окићени богатим плодом.

Ђаци су на свом маршовању певали, смејали се и поцикивали. Сусретали су их сељаци из подавалских села, поздрављали и многи се од њих прикључили овом ђачком походу, јер су се и сами расположили. Сељачка деца су трчала са пуним прегрштима тек убраног воћа да понуде веселу дружину. На челу поворке били су великошколци у дугим капутима до глежњева, у чизмама, са шеширима широких обода и са штапом, а иза њих гимназијалци, готово у истој „униформи“, само што нису били „брадати и бркати“, и онда они најмлађи који су тек дошли са села у гимназију, у гуњићима и опанцима. А свакоме преко рамена торба, и у њој погача, сир, сланина и лук.

„Те ватре — пламен наших срдаца“

Кад би се песма утишала, њих неколико старијих засвирало би у фрулу („и на вруле јесу свирали“ — каже се у извештају).

Кад су стигли на врх Авале, и прикупили на рушевинама Порчиног града, око ђака се слегло мноштво сељака из околних подавалских села: Белог Потока, Великог и Малог Мокрог Луга, из Јајинаца, Раковице чак и са Бањице, из Кумодража и Железника. Ватре су се зачас наложиле и на ражњу се завртели и јагањци и одојци. Сеоски кметови, наздрављали су великошколцима и хвалили науку.

Певало се без престанка. Са Авале се пружа широк поглед на све стране, — а свуда куд је поглед допирао — није била слободна земља. Била је то година 1863 и омладину је заносио дух слободе. Певале су се зато „бунтовне песме“ „И околни сељаци томе приступаху — те рекоше да они Васу Чарапића (који је био из Белог Потока) преболети не могу, и слободу свих Срба извојевати хоће“.

Поред ватре, на врху Авале, уз зидине Порчиног града, ђаци су провели ноћ. А ватре су се на далеко виделе, па је аустриски конзул у Београду затражио од Управитељства вароши да му објасни „што значе ти сигнали са брда Авале?“

После, на саслушању, један од великошколаца одговорио је писару на ово питање: „Те ватре јесу пламен наших младих срдаца и знак браћи нашој да ми Србијанци живи јесмо и кад дође час за њихову слободу пламено се борити хоћемо“.

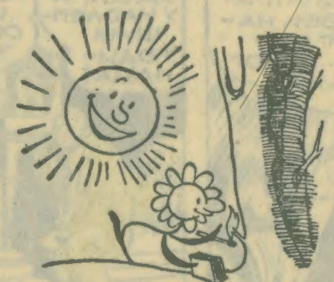
Управитељство вароши београдске саслушавши све „изгреднике“ на овом „авалском походу“ казнило је двадесеторицу „апсом од 15 сати“, а школским властима препоручило да убудуће будно мотре да се сличне ствари „више случиле не би“.

„Срећко је имао добар нос“

На париском аеродрому само један путник није хтео да уђе у авион за Абиџан. После неколико часова лета апарат се срушио у Мерињаку и том приликом је погинуло 20 путника. Несуђени путник звао се Фортине што на нашем језику гласи Срећко.

Мирисне „паликуће“

У једној од држава Индије избио је огроман шумски пожар. Дрвеће је плануло као потпаљено, истовремено на неколико разних места. Кривца су дуго тражили, али без успеха. Најзад је један стари шумар рекао да је, по његовом мишљењу, кривац за пожар један мали, мирисни цвет. У почетку су његове речи примили као шалу. Али, лабораториска испитивања потврдила су „кривицу“ цвета. Показало се наиме, да су стабљика, лишће и цветови ове мирисне биљке толико богати ароматичним уљима да су она, запаливши се сама на јакој жези, постала виновник шумског пожара.

Мотор у ђачкој торби

Совјетски конструктори направили су под именом „Шмел“ нови тип мотора од 1,5 кс за мале лађе. Веома је једностав не конструкције, јевтин и тежак свега 1,5 килограм. Растав љени мотор се лако смести у торбу а за два минута поново састави и прикачи на лађицу.

»Турнеја« Париза

Почетком идуће године Париз ће поћи на пут око света, што ће трајати близу пет година. Наравно у питању је мали модел овог града што га израђују у једном атељеу у Монтреу. На њему раде петнаест стручњака већ годину дана. Минијатурни Париз има све монументалне грађевине које се налазе на троуглу Ајфелова кула — Сакре-кер — Бастиља. Ово ремекдело технике грађења модела поручила је париска Трговинска комора, а трошкове — око 50 милиона франака сноси Париска општина. Улице ће оживљавати аутомобили, а вешто подешено осветљење рефлекторима и многобројне мале лампе још ће повећати „штимунг“, чак ће се видети и омиљени „бато муш“ на Сени.

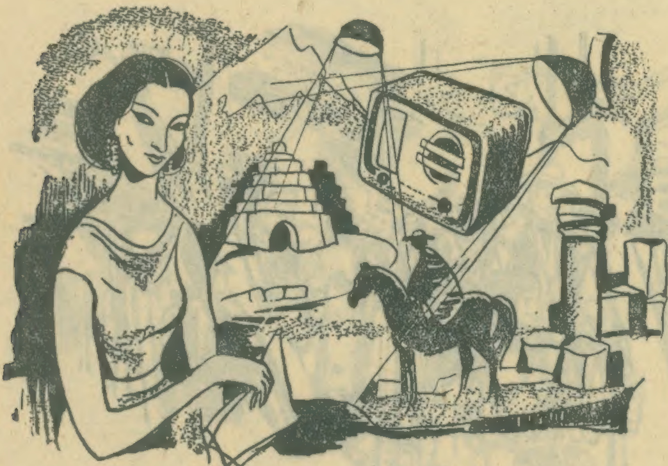
Минијатура Париза биће излагана у многим великим градовима света. На бини марионетског позоришта посетиоци ће моћи да виде и типичне сцене из париског свакодневног живота.

ГЛАС ИЗ ЗАБОРАВЉЕНОГ СВЕТА

Ако чујете преко радија глас певачице која уједињује у себи глас Елизабете Шуман, Маријане Андерсон, Ерне Сак и Галикурчијеве, глас који са лакоћом пева највише тонове сопрана и најдубље тонове алта, онда немојте мислити да вам се покварио радио. Ви сте слушали глас Име Сумак, ћерке једне далеке земље и певачице великог стила.

Легенда и стварност

Шпански војсковођа Франциско Пизаро ушао је 1533 године у тадашњу државу Инка, разорио главни град, заробио и убио краља Атахуалпу.

Према једној легенди краљ Атахуалпа пре своје смрти прорекао је да ће једног дана једна млада девојка певати дивне песме Инка и да ће јој се дивити цео свет.

Ова би легенда можда пала у заборав, да се није 1942 године појавила тринаестогодишња свештеница бога Сунца по имену Инти Хујана Капак, која је побудила у својој домовини опште дивљење због свога певања.

Долазили су многи људи у мало село Ихокан да слушају овај дивни глас. Једнога дана међу посетиоцима се налазила и позната певачица Грес Мур, коју је песма младе девојке дубоко импресионирала. Она је упозорила Моизиса Виванка, вођу једне перуанске уметничке групе, на јединствен глас ове девојке. Рекла му је да би требало да је доведе у Сједињене Државе и обећала сву своју помоћ да би се помогло младој девојци и омогућио њен наступ.

Родитељи нису хтели ни да чују за овај предлог и дозволили су ћерки да пева само у храму бога Сунца. Има је, међутим, тајно постала члан Виванкове трупе, вежбала је са осталим члановима, па је наступила и на радију. Веровала је да у њеном селу нико неће то сазнати, пошто тамо није било радиоапарата. Исто тако није мислила да ће њено певање побудити праву сензацију. Још пре него што се вратила у село, родитељи су сазнали све, па је за добродошлицу нови „стар" добио добре батине.

То је била прекретница

Родитељи нису могли дуго да се одупиру. Пристали су да им ћерка постане уметница. Годину дана доцније Има Сумак се удала за Виванка. Зарађивала је добро, али је Виванко био амбициозан и најзад је одлучио да послуша савет Грес Мур. Када су стигли у Њујорк, он се одмах јавио славној певачици која му је заказала састанак. Али, на њихову несрећу до тог састанка није дошло, јер је неколико дана доцније Грес Мур погинула у авионској несрећи.

Има и Виванко, који су очекивали многе уговоре, били су јако разочарани. Неколико месеци доцније Има је склопила први уговор. Следеће четири године постигла је слабе резултате. Виванко није знао шта да ради. На крају је одлучио да се врати у домовину. Али, баш у тим тешким данима Има је у исти мах добила две понуде. Наступила је у Монтреалу и отада је њена слава кренула напред. Годину дана пре овог преокрета снимила је у Њујорку за једно предузеће грамофонских плоча дванаест песама, али је на томе остало, јер нико није показао нарочито интересовање за чудне песме старих Инка.

Сада се срећа окренула. Има је склопила уговор са великим позориштем под ведрим небом у Холивуду. Ту је под сјајем калифорнијског неба певала песме своје домовине. Концерт се преносио преко радија, а већ идућег дана Има је била славна у читавој Америци. За неколико дана фабрика грамофонских плоча продала је хиљаде плоча на којима су снимљене песме Име Сумак. Строги музички критичари дивили су се њеном гласу.

Има Сумак пева и данас. Мало је људи који не познају њен необични глас. Пропутовала је многе земље и градове и певала је увек пред дупке пуним салама тумачећи своје песме. Али, све то није утицало на Иму Сумак. Она је увек остала необична, тиха и пева песме само из своје домовине.

СМЕЛИ СКОК

Атлантик Сити у Њу Џерсију, у Америци, има 200 хотела, који су сагређени на обали мора. Познат је као једно од највећих купалишта америчког истока, али је чувен и као место атракција и сензација које се готово не могу нигде више видети. Поред осталог, тамо се приказује и тачка са летећим коњем „Димахом", који је нарочито за то дресиран. Млада циркуска јахачица Марија Хекни три пута дневно изводи опасан скок на главу јашући на коњу и то са торња високог 15 метара.

РИБА
са спаваћицом

Када су природњаци први пут видели рибу-папагаја сматрали су је за неку болесну рибу. Али, њено дисање и све друге реакције биле су сасвим нормалне. Поред тога, она се само ноћу „опртала" својом слузастом одећом да би је ујутру одбацила и отпловила даље. Шта је све то требало да значи? Кад је, најзад, била нађена одгонетка ове чудне појаве, она је изгледала још чудноватија од саме загонетке. Наиме, била је откривена риба која је сваке вечери, чим се смрачи, „ткала" себи спаваћицу коју би ујутру „скидала".

Већина риба не зна за сан, мада има много врста које ноћни одмор проводе на дну скривене између стена и камења. Наслоњене на камен или корални гребен, оне ту остану дуге ноћне часове. Најчудније и најзанимљивије од свих риба које се ноћу спуштају на морско дно, бесумње су рибе — папагаји, пре свега упадљиво лепа и шарена pseudoscarus guacamai. Кад изнад плавог тропског мора

утрне и последњи сунчев зрак, она се спушта на пешчано дно и ту, ослањајући се лако на реп и трбушно пераје, почиње свој необични посао.

Из њених плавозелених уста, чији облик потсећа на кљун, излазе дуге, паучини сличне нити, које она ритмичким покретима тела обавија око себе. Убрзо је читава риба умотана спаваћицом. Њена уста покрива једна завесица с малом рупом у средини каква се налази и иза репног пераја и кроз коју истиче издахнута вода. На тај начин осигурано је неопходно струјање воде.

Веома танке, провидне наборе „спаваћице" у почетку је тешко приметити. Али ноћна кошуља постаје све дебља док најзад потпуно не сакрије рибу од радозналих погледа. Обавијена њоме, риба тада изгледа као комадић желатина и не привлачи ничију пажњу.

Настајање ове необичне ноћне одеће није познато у свим појединостима нити се оно може посматрати. Јер, довољно је да вештачка светлост буде укључена свега неколико секунди па да риба „поверује" да је већ свануло и да престане да тка своју ноћну кошуљу.

Док је риби-папагају потребно пола часа, па и више, да испреде и отка „спаваћицу", њено одбацивање траје много краће време.

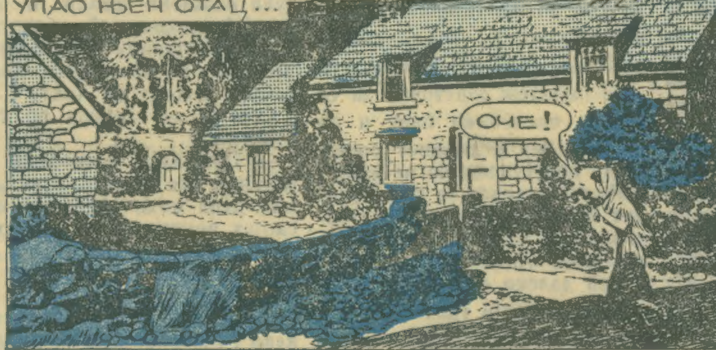
Сврха тог свакодневног предења и ткања ноћне одоре — што ниједно друго биће у природи не чини — још није позната. Највероватније је ипак да спаваћица треба да сакрије рибу од погледа ноћних грабљивица и осигура јој миран сан.

Риба-папагај одликује се и многим другим особинама. Уколико се мужјак више приближава зрелости, утолико његове боје постају јаче. Женка, међутим, читавог свог живота остаје прилично безбојна и неупадљива. Сличност рибе-папагаја с њеним имењаком из птичјег царства појачава још и облик њених уста. Наиме, зуби рибе-папагаја израсли су у снажан кукаст кљун због кога је риба и добила своје име. Не само изгледом, већ и начином исхране разликује се риба-папагај од осталих риба. Она најрадије „пасе" морску траву и алге којима су обрасле подводне стене.

Спаваћица, кљун као у папагаја, сопствени млин за мрвљење камења — све то чини рибу-папагаја једним од најзанимљивијих становника мора.

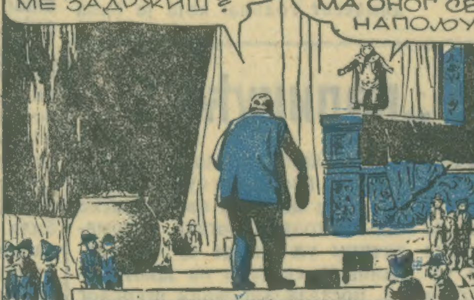
ИРСКА БАЈКА

WALT DISNEY

КАКО СУ ПОСТАЛИ БРОЈЕВИ

ОВО СУ ПИТАГОРА, ГРЧКИ ФИЛОЗОФ И МАТЕМАТИЧАР, РОЂЕН НА ОСТРВУ САМОСУ ОКО 580 ГОДИНЕ, И БОЕЦИЈЕ, РИМСКИ ФИЛОЗОФ И ПОЕТА, РОЂЕН ОКО 480 ГОДИНЕ ПРЕТСТАВЉЕНИ НА ЈЕДНОЈ ГРАВУРИ КРАЈЕМ СРЕДЊЕГ ВЕКА. ПИТАГОРА РАЧУНА СЛУЖЕЋИ СЕ ТАНТУЗИМА, ШТО ЈЕ ДУГО ВРЕМЕНА СМАТРАНО КАО НАЈПРАКТИЧНИЈЕ, ПА СЕ И МИ ЈОШ СЛУЖИМО НЕКОМ ВРСТОМ АБАКУСА. БОЕЦИЈЕ РЕЂА ЦИФРЕ ЗВАНЕ „АРАПСКЕ“ КОЈЕ СУ ПРЕКО ЊЕГА ДОСПЕЛЕ У СРЕДЊИ ВЕК. НАШЕ ЦИФРЕ ИНДОАРАПСКЕ, ПОЈАВИЛЕ СУ СЕ ДОЦНИЈЕ

Има ли ичег једноставнијег од наших бројева? Цео свет се састоји од основних десет цифара: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0. Недеља има седам дана, година 12 месеци, дан 24 часа. Али, требало је да прође више хиљада година па да стигнемо до тако упрошћених цифара.

Извесна афричка племена и данас располажу оскудним системом бројења. Код њих се каже: „један“, „два“ и — „много“. Наши далеки преци бројали су на сличан начин, јер у оно време требало је разликовати само јединку, пар и све остало што је више од тога. Три, уствари, претставља оно што је више од два. Касније, с гомилањем приватне својиче с потребом да се зна колико се чега има, човек почиње да броји до збира прстију једне па и друге руке. Штап са пет цртица претстављао је, као јединка, нову меру: пет. Два таква штапа један поред другог, у стварности или нацртани у песку, означавали су другу јединицу: десет. Тај систем понављања једног појма да би се добио сасвим нов двапут већи, био је дуго у употреби. У многобројним давним цивилизацијама писало се, например, 233 на следећи начин: двапут би написали знак који означава стотину, трипут знак за десет и трипут знак за јединицу. Такав начин бележења зове се писање бројева стављањем једног броја покрај другог.

Стари Египћани су имали знак за јединицу, за десетицу, затим за стотину, хиљаду и десет хиљада. Да би написали 900 писали су девет пута знак за стотину. Да би написали 900.000 служили су се хијероглифом који претставља пуноглавца. Међутим, милион су писали, односно цртали човека са уздигнутим рукама. Овакво писање бројева претстављало је велики напредак и служило при бројању и мерењу, дакле у практичне сврхе.

Још је Херодот причао како је својим очима видео страхоте од поплава Нила. Кад се река повуче и на многобројним пољима остави свој муљ рушећи све границе својине, власти су морале, кад се вода повуче, што тачније да установе величину појединих поседа. Тако је невоља натерала Египћане да буду не само међу првим математичарима већ и међу првим геометрима. Поред целих, били су им познати и делови: половина, четвртина, осмина; знали су да дижу на квадрат, умели су да израчунају површину троугла, квадрата, а можда су решавали и једноставније алгебарске једначине.

Свима је добро познато да су Римљани писали на сличан начин. Број 233 као две стотине — CC — три десетице — XXX — и три јединице — III — тојест CCXXXIII.

Да би се три јабуке или три шљунка претставили једним бројем а не понављањем цртежа три јабуке или понављањем цртица које претстављају јединице требало је да човек пређе дуг пут еволуције од појединачног и конкретног ка апстрактном. До тога су дошли Халдејци пре 3.000 до 4.000 година.

У Месопотамији су писали бројеве као у Египту, али су њихови учени људи увидели да је такав систем непрактичан. Трговци из Месопотамије, као и они у Египту, знали су за стотине, хиљаде, итд. Али генијалност вавилонских научника састојала се у томе што су један збир — десет, стотину — престали да схватају као збир већ као нов појам, као нову целину, и да свакој од њих дају посебно место у низу цифара једног броја. Они су први установили да бројка на крајњој десници треба да претставља јединицу, до ње да буде десетица, до ње стотина итд. Одређујући вредност сваког броја према месту које заузима у реду, Вавилонци су учинили огроман преокрет. Уместо римског CCXXXIII они су писали 233, само на свој начин, својим цифрама.

Вавилонске једначине

Математичка „документа“ наслеђена од старих Вавилонаца састоје се од две врсте таблица. Нумеричке таблице претстављају „претке“ наших данашњих таблица множења. Проблемске таблице су им служиле за израчунавање квадрата, коцке, квадратног и кубног корена. Према извесним документима утврђено је да су Вавилонци знали и за чисто научне формуле. Истина је да нису знали за x и y, али су имали свој начин за решавање једначина са једном или са више непознатих. Не знајући за вишу алгебру, они су се сасвим вешто служили основним алгебарским радњама.

Вавилонски нумерички систем имао је својих недостатака. Иако се нису служили дометањем ознаке за другу стотину да би означили 200, они још нису имали тако упрошћено бележење као што је данашње. Нису се служили нашим цифрама, и 233 нису написали са ове три цифре, али су основни појам — да се јединице, десетице и стотине итд., пишу с десна улево — спровели до краја.

Чудо грчке науке

Не треба међутим сматрати да су резултати Халдејаца у потпуности стигли до мисаоних људи других цивилизација. У то далеко доба, кад је наука била у повоју, њена сазнања нису се преносила као данас, и тада није постојала међународна научна сарадња. У Месопотамији, као и у Египту, наука је била привилегија каста које су је чувале као своју тајну. Зато није чудновато што је вавилонска наука само делимично прешла границе других цивилизација. Тако се догодило да су грчки научници, наследници халдејских и египатских мудраца примили од својих учитеља само оно што је било блиско њиховом начину мишљења.

Грчка култура није самоникла, она је наставак источне суме знања. Прво се просветила источна Грчка, она која је почивала на ушћима азиских река у Јегејско Море, а пре Атине Милет је био глава Грчке. Први велики грчки математичар био је Талес из Милета који је пропутовао Месопотамију и боравио у Египту. Астрономске и геометриске принципе којима је обогатио науку своје земље развио је на тим путовањима. Ни Питагора није „пронашао Америку“. Египћани и Вавилонци знали су за „квадрат хипотенузе“, само што је Питагора отишао даље и то доказао.

Зашто су баш Грци постигли „чудо“ у наукама. Зато што њихови мислиоци нису, као источњачки, били свештеници и државници већ слободни, независни људи. Могли су да мисле у свим правцима и да закључују не плашећи се сукоба са црквеном или политичком догмом. Нико их није плаћао, као самостални могли су да врше права „научна истраживања“, и стара Грчка је, уствари, први „центар за научна испитивања“

„Арапски“ бројеви

После Талеса и Питагоре долази генијални творац геометрије Еуклид и велики Архимед за чија поједина открића је било потребно 17 столећа да би се само разумела. Али Грци, као ни Римљани нису имали сасвим упрошћен нумерички систем. Био је толико сложен да су постојали специјални људи, у Риму „калкулатори“, који су једини могли да врше сложеније рачунске радње.

Може да изгледа чудновато, али постојбина наших арапских бројева је — Индија, чији су математичари из првог и другог столећа извршили одлучујући потез. Вероватно наследници старих Халдејаца, и они су размишљали о „белинама“ и „празним просторима“ у једном бројчаном реду и најзад су створили — нулу, знак који не претставља ништа и који помаже много. Али, ти бројеви нису нам дошли непосредно из Индије. Њихови знаци требало је да пређу дуг пут у времену и простору, а „кола“ која су им послужила били су ислам и арапско царство. Почетак тог путовања потиче из седмог столећа, кад је један багдадски калифа добио на поклон књигу једног индуског мудраца.

Нумерички систем који се налазио у његовој књизи нашао је у Арабији ватрене присталице. Одатле су арапски бројеви заједно са нулом први пут стигли у Европу у X столећу, а у XII веку је први пут преведена на шпански једна арапска књига са истим таквим бројевима.

ЧУДАН ЈУБИЛЕЈ

У Копенхагену се налази један од најпознатијих и најстаријих зоолошких вртова у свету. Крајем септембра врт је прославио стогодишњицу свог постојања. Најстарији његов становник по годинама био је слон са око 250 година живота, а најстарији по „годинама службе“ у врту је женка нилског коња „Марен“, која ту живи већ 32 године и досад је на свет донела 15 потомака. „Марен“ је једна од 2600 животиња, претставника 275 разних врста које у том врту живе у кавезима, пећинама и на слободном простору. Осим њих, ту су и милиони мува које служе за исхрану 585 птица, — најређе и најчувеније пернате колекције на свету.

На дан прославе врта хиљаде Данаца посетиле су зоолошки врте и виделе новајлије који су ту приспели као поклон вртова из разних крајева света: са Северног Борнеа, Кеније, из Јужне Африке и других земаља.

Лепљење сломљених костију

Мало лепка, три дана одмора и човек ће моћи да изиђе из болнице као да му је сломљена нога потпуно здрава.

Овај лепак који омогућава тако брз опоравак сломљене кости већ је испробан у болницама широм Канаде. За веома кратко време 250 пацијената је успешно излечено. Досадашњим начином лечења они би још дуго били ван свог радног места.

Лепак је уствари пластична полиетиленска пена која кад се осуши, постаје чвршћа и од саме кости.

Две течности, полиетилен и катализатор које се добијају у стерилним флашама, помешају се тучком. Хирург за то време отвори делове сломљене кости, избаци, ако их има, размрскане комадиће, а крајеве намаже припремљеним лепком и пажљиво их намести. После неколико сати кад лепак очврсне болесник већ може да креће повређени део.

Доктор Мандарино који је први применио ову методу каже да нормално коштано ткиво за годину дана прорасте кроз лепак који се постепено апсорбује.

ЗАТО ШТО НИЈЕ ПУСТОЛОВ

Неки трговачки путник из Франкфурта уписивао се у хотелске књиге као да се бави разним занимањима: укротитељ дивљих звери, ватрогасац, провалник и томе слично, јер је био уверен да те пријаве нико пажљиво не чита. Једном приликом је написао да је рођен на Марсу 2244 године. Међутим, недавно је неки полициски службеник прегледао пријаве хотела у коме је овај трговачки путник отседао. Пошто је између осталог уписао да је и пустолов, полицајац је почео да трага за њим. После саслушања он га је пријавио судији за прекршаје, који га је казнио са 50 марака, јер није могао да докаже да је одиста пустолов.

ОЧНО СОЧИВО ГОВОРИ О СТАРОСТИ

„Гледајте ме у очи и рећи ћу вам колико сте стари“. Биолог Лорд из Урбане још не може на тај начин да одреди старост али он ће ипак рећи колико година има неки сисар пошто анализира његово очно сочиво. Јер оно код сисара расте у току живота — например, ембрионалне ћелије се код старијих налазе на ивици сочива. Већ од рођења сочиво почиње да се суши од центра према ивици. Нове „влажне“ ћелије се слажу споља. Користећи ово Лорд је могао да проучава четири етапе старости њиховог пораста код зеца, морског пса и јелена.

Кад буду сви начини утврђени, одређивање старости ће се вршити лако за сваку врсту сисара. Техника се састоји у вађењу сочива, сушењу и мерењу, за шта је потребан електронски мозак.

РАСВЕТЉАВАЊЕ ТАЈАНСТВЕНИХ ПОВРШИНА МЕСЕЦА

Фантастичне претпоставке о Месецу замењују одређене претставе и оправдани закључци. Прве вести, из совјетских извора, после успешног лансирања космичке ракете, казују да се Месец окреће око Земљине кугле правећи свој пут за 27 дана и ноћи и једну трећину. Окреће се и око своје осе за исто време. Пошто се та два периода потпуно поклапају излази да је Месец окренут према Земљи само једном страном. Због тога се са опсерваторија наше планете сва испитивања ограничавају само на 60 отсто Месечеве површине док је остали део остајао непознат.

То је био и узрок за различите претпоставке о постанку и природи самог Месеца, као и за раније донете закључке да су светле и тамне сенке на њему равне површине или планински превоји.

Лансирањем космичке ракете дошло се до резултата који у многоме скидају вео тајанствености са раније несагледаних Месечевих површина. Међупланетарна станица је летом око Месеца преко сложених инструмената дала обавештење о врстама космичких честица управо изнад неиспитаних пространстава.

На основу тих података, према совјетским изворима, може се готово одређено одговорити на питања: какве су врсте честице изнад тих површина, какви видови излучивања и да ли делује магнетно поље, што све треба да објасни да ли постоји разређена атмосфера на Месецу.

Испоставило се да је магнетно поље на Месецу толико слабо да га инструменти нису ни забележили. Количина космичких честица, врсте јона, све је већа уколико се више приближава Месецу. Према томе се потпуно основано може тврдити да око Месеца постоје зачеци јоносфере. Од великог значаја је испитивање метеорита који великом брзином круже у разним правцима међупланетарног пространства.

Подаци указују са много основа да површина Месеца није прашинаста нити ровити материјал већ нека врста шупљикаве стврднуте масе — налик на сунђерасту шљаку. За коначне закључке важно је још да се утврди којом се брзином обнавља Месечева површина метеоритским експлозијама, односно за које време и која количина метеорита, у којим размерама, пада на квадратни метар површине. Даљи подаци који буду о томе публиковани коначно ће расветлити тајне као и различите претпоставке доношене од многих генерација научника који су испитивали Месец једино помоћу инструмената из опсерваторија.

ВИСОКА ВРАТА

Поред тога што високи људи више неће ударати главу о довратак, нова врата имају и друге предности. Висока од пода до таванице она коштају мање јер није потребан уобичајени рам и лепше изгледају, а у собу доспева више ваздуха и светлости, због чега она изгледа виша и пространија.

У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ:

Нови доживљаји — старих јунака Милоша и Брке у причи:

„ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ“

СВЕТ КРОЗ 40 ГОДИНА

БУДУЋИ СВЕТ НА ОСНОВУ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА, ПРАЋЕЊА КРЕТАЊА ПРИВРЕДЕ И НАУЧНО ОСНОВАНИХ ПРЕДВИЂАЊА НЕКИХ СТРУЧЊАКА — ЧОВЕК 2.000 ГОДИНЕ НОСИЋЕ УСРЕД ЈАНУАРА ЛАКА СЕПТЕМБАРСКА ОДЕЛА. — НЕЋЕ ВИШЕ БИТИ НАЗЕБА И ПРОМРЗАВАЊА РУКУ И НОГУ, ЈЕР ЋЕ НАУКА МОЋИ ДА МЕЊА КЛИМУ.

Један врло занимљив документ објављен недавно у Америци дочарао нам је слику како ће отприлике живети наши унуци и праунуци кроз 50 година.

Научници предвиђају да ће ускоро готово сви људи на свету пити синтетичну кафу мада се у то данас не може веровати као што ни наши преци нису веровали да ће људи једног дана уместо шећера од фине шећерне трске јести „прост" шећер од репе. Победа синтетичне кафе донеће црне дане Бразилији, Колумбији, Гватемали, Никарагви и другим земљама које свој добар платни биланс заснивају претежно на извозу кафе.

Сличну судбину доживеће чај и какао које ће заменити сурогати, као што синтетичка гума већ данас озбиљно угрожава природну. Синтетичке тканине ће исто тако довести до преображаја националне економике већине земаља на свету сем неколико на истоку Европе где је индустрија природне вуне и памука у процвату.

Ти исти научници сматрају да није далеко дан када ће људи по својој вољи моћи да мењају и климу. Досада су се они ограничавали да стварају само вештачку кишу у узаним рејонима али најновија достигнућа метеорологије указују да ће једна земља из основа моћи да промени своју климу привлачећи облаке из неке суседне земље, што може да доведе до међународних конфликата, јер би се тако њене плодне територије могле претворити у пустињу.

Сличне проблеме ће поставити и експлоатација морског дна, јер ће можда већ кроз пет година савремена техника почети успешно да користи руде из бескрајно богатих подморских рудника. А коме припада морско дно? Правници ће имати један нови проблем око кога ће моћи деценијама да се гложе.

Повећање становништва које расте геометриским брзином поставиће низ крупних економских и демографских проблема. Већ 1975 године на Земљи ће бити два пута више становника него данас, а године 2.000 живеће 6 милијарди 267 милиона људи, уместо 2 милијарде 790 милиона колико их има сада. Американски стручњаци сматрају да чак и са најстрожим рационирањем хране наша земља није у стању да исхрани више од 5 милијарди душа, што значи да ће кроз 50 година једна милијарда људи бити осуђена на смрт од глади.

Али, други стручњаци предвиђају да ће за 50 година захваљујући наводњавању и интензивној обради све пустињске и камените области на свету бити претворене у праве вртове и да ће алге, богате протеинима и витаминима свих врста, а врло јевтине за гајење, постати изврсна храна човека будућности. Упркос свим овим мерама биће неопходно спровести контролу рађања јер људи никада неће пристати да замене бифтеке пилулама, а требаће још доста времена да се вишак становништва пребаци на планете и друга небеска тела.

Последњи део ове занимљиве студије посвећен је „машинама за учење". Најсавршенија од њих поставља ученицима питања која иду од једноставних ка сложеним. Опремљена непогрешивим електронским мозгом она не прелази на ново, сложеније питање све док ученик тачно не одговори на претходно. Према томе она сама руководи школовањем ђака.

Налазимо се на прагу једне нове ере која ће настати можда већ ускоро а коју амерички научници називају ером „психолошке контроле". Ово дејствовање на психолошке реакције и духовни живот људи крије у себи и извесне опасности. Помоћу машина моћи ће да се лече душевна обољења, нестаће душевне неуравнотежености и створиће се „мисаоне главе" изванредног капацитета и прецизности. Међутим, ако не буду решени сви проблеми политичког и друштвеног уређења света ове методе у рукама каквог манијака могу да зададу коначан удар достојанству и слободи људи.

ЛОВ НА ТАРПОНЕ

Тарпон је вероватно једна од највећих и најтежих слатководних риба у целом свету. Кад је потпуно развијена достиже дужину нешто већу од 2 метра а тежину до 100 килограма. Кад искаче из воде у чудесним скоковима од 7—8 метара, њено тело светлуца на сунцу као сребро и заслепљујуће блешти.

Прелазећи Мексички Залив тарпон проводи своје детињство у рекама и језерима Флориде. Што више расте он претпоставља ушће река, одакле се лако спушта у слане воде трагајући за храном — малим рибама. Ретко се може срести на пучини, јер страхује од напада ајкула.

Кад риболовац стигне у пределе које посећује ова лепа и храбра риба и кад она загризе рибицу стављену на удицу као мамац, започиње неизвесна борба и за човека и за њу.

Раздражен удицом заробљени тарпон прави очајничке покрете да би је се ослободио. Док искаче у ваздух, живописно извија тело, грчи га и пружа, а широки реп отвара као да би њиме хтео да шиба невидљивог мучитеља. Зачас далеко одлази од чамца и потом се враћа, насрће и невероватном брзином пролази испод њега, тако да се удица кида, а риболовац услед наглог трзаја губи равнотежу и стропоштава се у воду.

Храбра риба зна више различитих одбрана. Ако осети да лаку барку може да вуче она је повлачи ка пучини, где необазриви пецач, уплашен, решава да прекине удицу.

Понекад се такође догоди да „јуначка" дела ове рибе доведу у опасност живот риболовца, чак иако је знатна раздаљина између чамца и рибе. Услед разузданих, бесомучних скокова она може да удари непријатеља посред лица или чак да се с висине сручи са својих 100 килограма на његова рамена или главу.

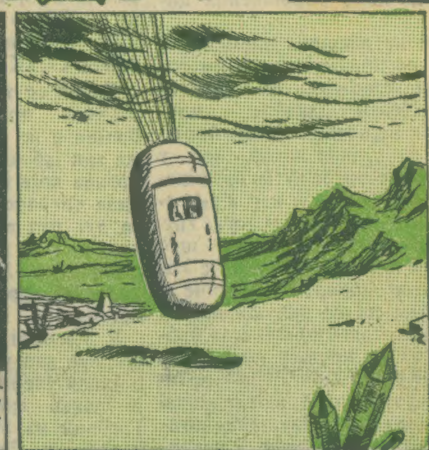
Али, ако је удица чврста, ако се мамац није откачио за време борбе која понекад траје и по читав сат, ако мишићи пецача могу да се одупру силини тарпонових скокова, онда на крају он исцрпен бива ипак убачен у чамац.

ПЕГАЗ ТРАЖИ ХИДРУ

ЦРТА Л. ФИШЕР

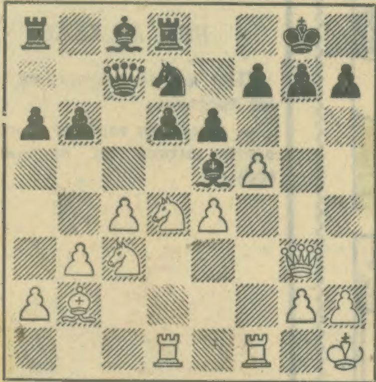

Учимо шах

XCII

Аљехин је био највећи шахиста кога је свет имао. Да су Ласкер, Капабланка и Морфи били генијални, у то нико не сумња, али Аљехин ипак, по мишљењу многих шаховских стручњака, стоји изнад њих.

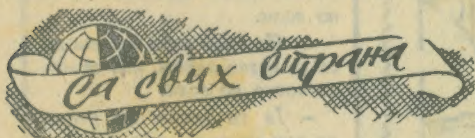
У овој позицији, ви бисте као бели вероватно спасавали даму. Аљехин, међутим, у игри са Семишом, у Берлину 1923, препушта даму свом противнику и креће напред пешаком. 1. фе Ле5:г3 2.еф+ Кг8—х8 3. Сц3—д5

Црни предаје.

Да ли је црни морао да преда партију? Претпоставимо да је покушао да настави игру. 3…Дц7—б7 4. Сд4—е6 Лг3—е5 5. Се6:д8

Пропаст црног, дакле, опет би била неизбежна, јер сада би имао или да изгуби даму или да буде матиран у два потеза.

Пешак који продире напред, као што видесте, може понекад да буде важнији и опаснији и од саме даме.

ВЕЛИКИ ПРИЈАТЕЉИ

Мали филмски „стар" Кевин Коркоран и његов партнер „господин Стјуб", веома интелигентни шимпанзо, постали су велики пријатељи. Не одвајају се ни онда када немају посла. На слици их видите како заједно ручају за време подневног одмора у једном студију у Холивуду.

У БЛИЗИНИ МЕСТА СКХИРА, у Јужном Тунису, приликом изградње црпне станице на нафтоносним пољима пронађене су развалине града који потиче из 4 века. Поред осталог, откопани су храмови, подови у мозаику и гробнице с накитом и посуђем.

СНИМЦИ НА ДАЉИНИ ОД 400 КИЛОМЕТАРА — Стручњаци на Смитовом институту, у САД, конструисали су веома осетљиву фотокамеру, која може да направи снимке од 15 сантиметара са растојања од 400 километара. Овом камером је снимљен и вештачки сателит „Вангард I".

НЕВЕРОВАТНА ПРЕЦИЗНОСТ — Шведски инжењер Ларс Хојансон је конструисао нови микроскоп који може сасвим прецизно да измери до три милионита дела милиметра. Према писању шведских листова ово је најпрецизнији инструмент и биће употребљен за мерење и проучавање крви и живих ћелија.

ВОЗ БЕЗ ВОЗОВОЂЕ — У њујоршкој подземној железници врше се опити са електронским уређајима који треба да замене људе. Ови возови неће имати ни возовођу, ни кондуктера. Ако се уведу ови електронски уређаји, онда ће 3.100 возача на подземним железницама остати без посла. Међутим, пошто уређаји за две опитне станице стају веома много, изгледа да електронски уређаји неће брзо истиснути људе. Метро у Њујорку дуг је 600 километара и има 486 станица, а њујоршке подземне железнице сваког дана превезу 4,5 милиона путника.

КРВАРЕЊЕ ИЗ НОСА — На врло једноставан начин можемо зауставити мало крварење из носа. Потребно је само запушити ноздрве и задржати ваздух унутра заустављајући дисање једно петнаестак секунди. Ово сабијање ваздуха помаже да се крв у ситним капиларима брже згруша. Ако је крварење тек почело ово је нарочито успешан начин.

Да ли знате?

ТАКО ЈЕ ОН ИЗВЕСТИО

Један амерички новинар хтео је да дозна колико Бечлија зна за Сигмунда Фројда и на своје велико изненађење открио да ретко који зна нешто више о славном суграђанину, а многи чак ништа. После дугог трчкарања дознао је некадашњу Фројдову адресу. Када је дошао до те куће видео је на њој таблу са натписом да је научник ту становао од 1891 до 1938 године, али настојник зграде ништа о њему није знао. Једноставно је одговорио: „У овој кући станујем само неколико недеља и још не познајем укућане". Породица која станује у Фројдовом стану није хтела врата да отвори радозналом репортеру. У повратку је новинар све то испричао такси шоферу, а овај му је одговорио: „Аха, Фројд… Име ми је помало познато… Глумац, зар не?"

РУКАВИЦЕ ЗА СИГНАЛИЗАЦИЈУ

Бициклисти и мотоциклисти налазе се увек у незгодној ситуацији кад на раскрсницама треба да скину руку с држача и да даду знак за скретање. Да би њихове руке могле да остану на управљачу једна француска фирма је пустила у продају светлеће рукавице за њих.

И О ТОМЕ СТАТИСТИКА

Американци пате од разних недостатака — глувоће, слепила, дефектног говора, психичке заосталости или физичких деформација. Око 141 лице на хиљаду има понеки од ових дефеката.

Готово 6 Американаца на 1000 не може да чита новине чак ни помоћу наочара. Око 2,000.000 Американаца (више него 12 промил) су безмало слепи. Једна особа на 2.000 је тотално глува док 33,9 Американаца на 1000 имају оштећен слух.

Овај најновији статистички извештај показује пораст људи са недостацима, али дефекти су 12 пута чешћи међу људима преко 75 година, него испод 25.

ПЛАСТИЧНА МАСА У ИЗГРАДЊИ БРОДОВА

Пре извесног времена почео се употребљавати у Енглеској нов материјал за изградњу бродова. То је пластична маса којом се облажу палубе на новим бродовима, што даје површини палубе потребну рапавост тако да она није клизава. Поред тога она је отпорна према уљима и мастима.

* *

„Бразилија" већ има 67.000 становника. Наравно, није реч о највећој држави у Јужној Америци која има преко 50 милиона становника, већ о њеном будућем главном граду који се подиже усред огромне прашуме. Предвиђено је да се све јавне зграде заједно с палатом претседника републике доврше до априла 1960 године. Завршен је први аеродром за млазне авионе на који може да слеће и узлеће 25 млазњака на дан.

* *

Алкохолизам возача претставља све већу опасност за ваздушни и друмски саобраћај, па су лекари приморани да врше разна испитивања и међу авијатичарима. За њих су установљена већа ограничења, него ли за возаче друмског саобраћаја. Наиме, установљено је да једна чаша вискија на висини од 3.000 метара има исто дејство као две чаше вискија на земљи.

* *

Кад веверица са Аљаске падне у зимски сан, температура њеног тела снижава се на 4 или 5 степени изнад нуле. Тада јој срце удара једанпут у току свака два минута.

СВЕ СУПЕРЛАТИВИ

Аљаска је заиста у неку руку земља суперлатива. Она не само што је територијално највећа савезна америчка држава, већ је то и земља: с највећим процентом рађања, с најмањим процентом смртности, с највећим процентом живих беба и с најмањим процентом старих особа.

БОЛЕСТ БРОЈ ЈЕДАН

Маларија је сада болест број један у свету. Ова опака болест проузроковала је досада више смртних случајева и разних других обољења, него иједна друга позната болест.

ПРЕ СЕ УКВАРИ

Неки пољопривредни стручњаци мисле да воће не би требало стављати на прозоре да би дозрело, јер због великог загревања у соби догађа се да се воће пре уквари, него што на тај начин дозри.

СВЕ ОД ХАРТИЈЕ

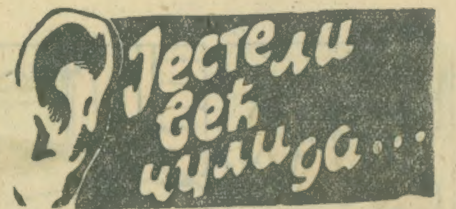
У једној болници у Америци лекари и болничари не носе одело од платна, већ од хартије. Руководство ове болнице сматра да ће пацијенти у скорој будућности спавати у спаваћицама од папира, и постељина ће бити цела од хартије.

НАФТОВОД ДУГ 1100 КИЛОМЕТАРА

Између Ђенове и Минхена изградиће се нафтовод, који ће бити дуг 1100 километара а пролазиће поред Милана, долином Аосте, затим кроз Мали Свети Готхард преко Швајцарске он ће ићи у Немачку. Изградња ће трајати две и по године, а стајаће 40 милијарди лира.

НОВ ТЕЛЕВИЗИСКИ ПРИЈЕМНИК

У Милану је недавно приказан нов телевизиски пријемник, који ће, како се тврди, унети револуцију у телевизији. Овај пријемник може да приказује слике у рељефу. Наиме, екран на овом телевизору је више испупчен, те се добија утисак рељефа.

… У Сједињеним Државама има преко 1500 старих покривених мостова.

… стари Индуси веровали су да дуготрајно гледање у смарагд изазива апетит.

… канаринке и папагаји мењају боју перја кад промене врсту хране.

… најмања патуљаста стабла одгојена у Јапану нису виша од 7 до 8 сантиметара. За разлику од осталог патуљастог дрвећа, које је обично високо 50 до 60 сантиметара и које у Јапану зову „бензои", та најмања патуљаста стабла називају се беби-бензои.

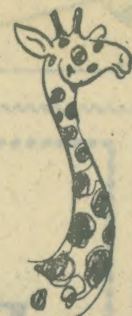
… име дуговрате животиње жирафе дошло је од њеног арапског назива „зарафа".

… у Средњем веку владало је веровање да берил — зелени драги камен — на коме је угравирана жаба ономе ко га носи прибавља нова пријатељства и мири непријатеље.

… некада су богатији италијански сељаци носили украсни камен јаспис верујући да их он може заштитити од грома.

… за занимање шумара знало се у Средњој Европи још у 7 веку.

… сваке године у свету 40.000 особа умире од последица змиског уједа.

… недавно је један руски физиолог открио да ултразвук појачава лучење желудачних сокова.

… ако би се све флуоресцентне цеви произведене у Америци за последњих 18 година наставиле једна на другу, добила би се светлосна трака дугачка од Земље до Месеца и назад.

… према мишљењу неких геолога, Аљаска и Сибир били су пре 10.000 година везани копном.

Дедине вештине

Уз четири потеза

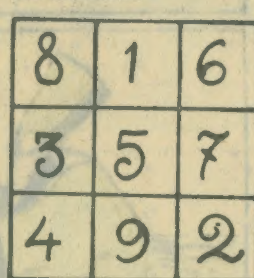
Узмите осам половина шибица, четири са главицом, четири без и ређајте их једну крај друге као што се на слици види: једну без главице, једну са главицом и тако редом. Задатак је у овоме: уз четири потеза, премештајући увек само по две шибице које су једна до друге, треба их преуредити тако да на једној страни остану четири са главицом а на другој четири без главице.

ВОЛШЕБНИ БРОЈЕВИ

сл. 1

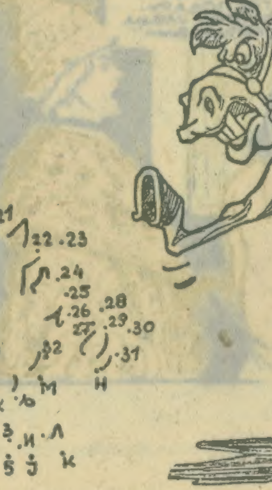
сл. 2

Имате квадрат као што показује сл. 1 састављен од девет квадратића. У сваки упишите по један број од 1 до 9 (дакле: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9) тако да кад саберете бројеве одозго на доле, с лева на десно, или дијагонално, увек добијете збир 15.

Ако не знате, погледајте сл. 2

Од чега се уплашио Шиљин коњ?

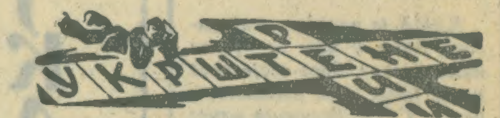

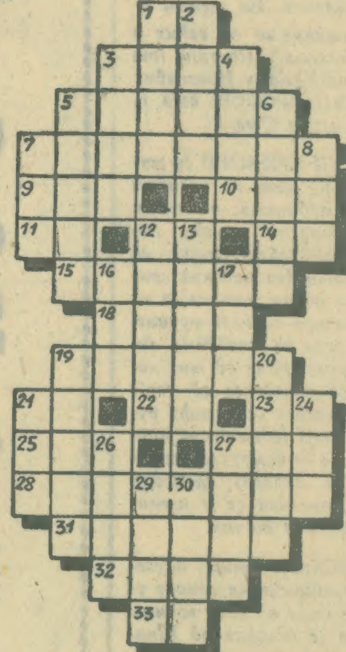
Шта се дешава? Зашто се коњ зауставио тако нагло да је Шиља испао из седла?

Да бисте то сазнали повежите све тачке означене бројем почев од један, а затим све тачке означене словима, али азбучним редом.

Водоравно: 1) иницијали америчког филмског глумца; 3) врста бонбона; 5) енглески књижевник („Домби и син"); 7) савремени амерички писац („Ловац у житу"); 9) отац (слов.); 10) гомила; 11) јапанска мера за путеве; 12) два сугласника; 14) иницијали нашег књижевника („Вукадин"); 15) град у Албанији; 18) острво у Индонезији; 19) место у Грчкој; 21) хемиски знак за молибден; 22) скраћеница за аутономну покрајину; 23) слово латинице; 25) црногорско коло; 27) узвик; 28) врста цвећа; 31) борна киселина у праху; 32) једно годишње доба; 33) последње и прво слово азбуке.

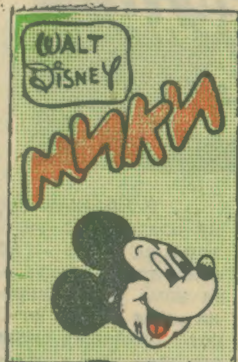
Усправно: 1) страно мушко име; 2) врста дрвета; 3) огранак корена код биљке; 4) француски сликар; 5) трећи падеж; 6) тровање; 7) индустриска област у Европи; 8) стара српска престоница; 12) страно женско име; 13) морска животиња; 16) место у Финској; 17) наш недељни лист; 19) наша планина; 20) врста спорта; 21) француски политичар; 24) место у Војводини; 26) део пушке; 27) марка нашег филма за фотографисање; 29) зимзелено дрво; 30) област у Африци.

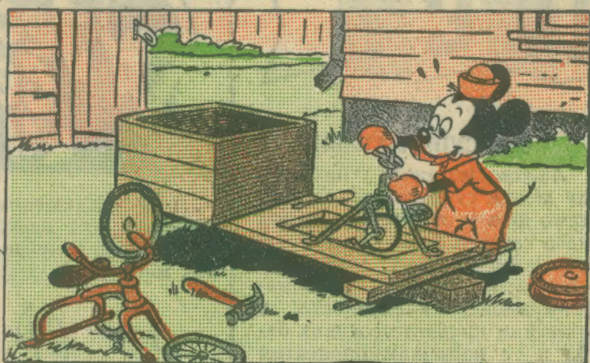

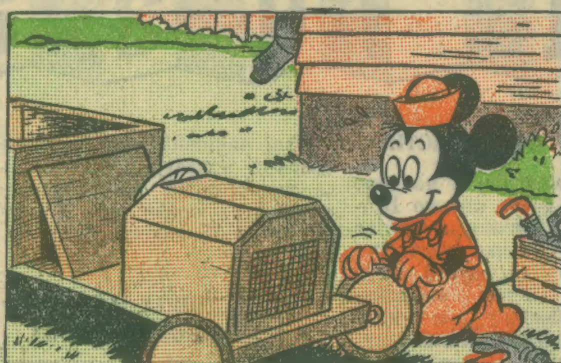
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) прст; 5) кратер; 7) усов; 8) Нин; 10) бибер; 12) ма; 13) анис; 15) вм; 17) аспик; 19) Еос; 21) тона; 22) страна; 24) гора; 25) ато; 27) ерата; 29) Ив; 30) хала; 32) ли; 34) радар; 36) они; 38) Дара; 39) истина; 41) Тана.

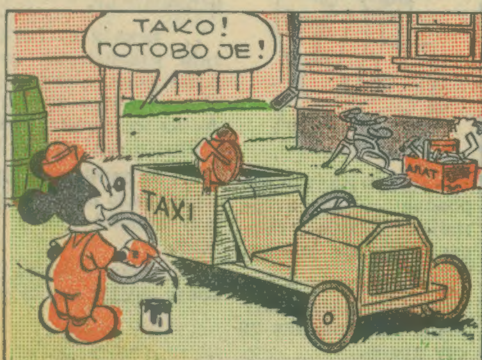
Усправно: 1) проба; 2) Равена; 3) ст; 4) тен; 5) кси; 6) Рим; 7) убаве; 9) наука; 11) Риста; 14) спона; 16) Мосор; 18) инати; 20) страх; 23) ратар; 24) гесло; 26) овера; 28) Аладин; 31) Адана; 33) ини; 35) ара; 37) Ист; 40) та.

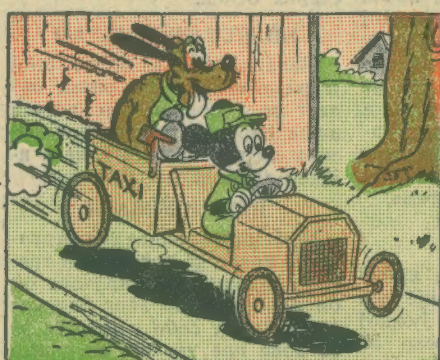

НЕЋЕ ДА ЛАЖЕ

Паја купује мантил, па каже трговцу:

— Дакле, ви тврдите да овај огртач никако не пропушта воду.

— Гарантујем! Киша му не може ништа, вода не може да продре нигде, али нећу да лажем, изузимају се једино рупе за дугмета.

ЛАЂА И ЛАЂА

— Јеси ли се некад возио лађом, Леко?

— Јесам, Срето.

— Волиш ли вожњу по води?

— Никад се нисам возио по води.

— Па како онда кажеш да си се возио лађом, кад се ниси возио по води.

— Ја ти нисам ни рекао да сам се возио паробродом. Рекао сам ти само да сам се возио лађом, а та лађа је била — ваздушна.

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Где се налази река Кама?

Шта су морски кринови?

Кад је Енглеска добила Канаду?

ОДГОВОР:

КАМА *је највећа лева притока Волге у коју се улива ниже Казана. Због своје пловности једна је од најважнијих река у СССР. Величина њеног базена достиже површину Француске а сама прима*

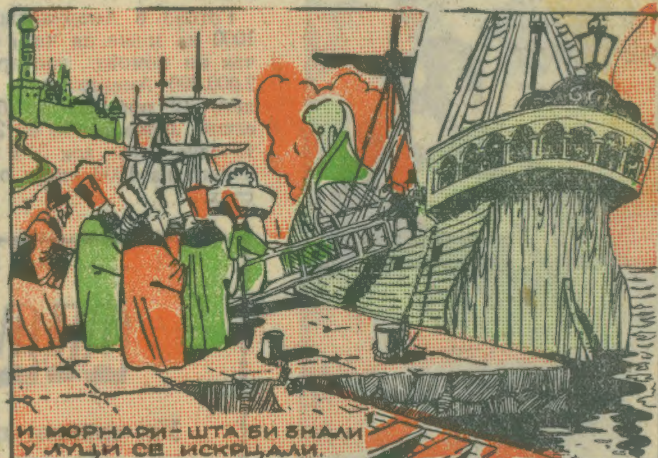
много притока од којих су око 70 пловне. На њеним обалама налази се 60 већих и мањих насеља. Постоји још једна река Кама, у Новосибирској области РСФСР, која је десна притока Оме.

МОРСКИ КРИНОВИ *су животиње које живе по великим морским дубинама и махом су причвршћене помоћу дугачке чланковите дршке за дно. Средњи део морских кринова има облик чашице, а из њега се шире гранате ручице, па због тога те животиње личе на биљку. Неке од њих када остаре одвоје се од своје дршке и ухвате се помоћу ручица за алгу. Једна врста морског крина — коматула (коматус значи длакав) слободно плива и прелива се у изванредно светлим бојама.*

ЕНГЛЕСКА *је Канаду одузела од Француске на основу уговора о миру од 1763 године. Енглеска је одузела од Шпаније Флориду, која је, такође, ушла у рат против ње, па је тако Северна Америка од Атлантског Океана до реке Мисисипи, осим Њу Орлеанса, припала Енглеској.*

Бајка о цару Салтану

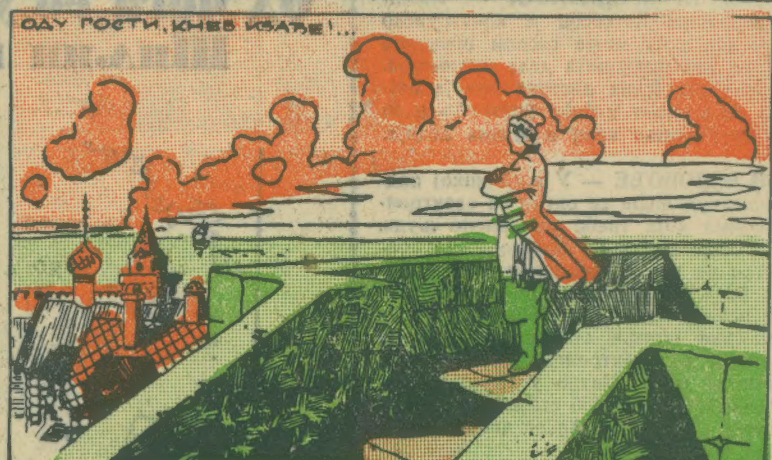

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд Македонска 31 Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд Македонска 31. - Тек. рач. број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450: за иностранство: годишња 1.200. полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају